

Johann Georg Michael (1738-1800) en zijn zoon Johan George Michael (1765-1858)

Door A. van Oosterom

Inleiding

TOEN JACOB BOREEL JANSZ. OMSTREEKS 1758 Johann Georg Michael uitnodigde om vanuit het vorstendom Waldeck en Pymont naar ons land te komen en op Boreels Velsense buitenplaats Beeckesteyn¹⁾ als gardenier te komen werken, heeft hij niet kunnen vermoeden welke bekendheid zijn Duitse tuinman zou gaan krijgen. Een bekendheid die meer een beroemdheid zou worden en zich tot over onze grenzen zou uitstrekken. Een bekendheid, anderzijds, die ook nog veel over zijn leven onbekend zou laten.

Als gardenier -tuinman dus- hierheen gekomen op een leeftijd van omstreeks twintig jaar, zou hij zich gaan ontwikkelen tot een vernieuwend en vooraanstaand ontwerper van tuinen. Later noemde hij zich dan ook tuinarchitect, een vak waarvoor toen nog geen officiële opleiding bestond. Maar behalve tuinarchitect werd hij ook kweker en dreef hij handel in planten, bomen en struiken.

Het vak van kweker had hij al in zijn jeugd geleerd, in Arolsen, bij zijn vader Johann Georg Michael (1709-1791), *Hofgärtner* aan het hof van vorst Friedrich van Waldeck en Pymont (Duitsland). Beide kundigheden, die van kweker en van tuinarchitect, heeft hij gedurende zijn leven succesvol weten te combineren. Dat succes bracht hem roem en welstand en een eigen buitenplaats tevens kwekerij in Velsen. Zijn oudste zoon noemde hij, nu op z'n Hollands, Johan George (1765-1858). Deze zou een militaire loopbaan kiezen maar trad later, vooral na zijn militair pensioen, in het voetspoor van zijn vader. En ook deze Johan George gaf zijn oudste zoon weer dezelfde namen. Ook deze laatste werd militair maar zou jong sneuvelen.

Vier maal Johan(n) Georg(e) dus. Maar dit artikel zal vooral betrekking hebben op de tuinarchitect/kweker en zijn oudste zoon, mede omdat over deze beiden het meest bekend is. Het beoogt niet een bijdrage te zijn op het gebied van de tuinarchitectuur. Daartoe ontbreekt mij de nodige kennis en daarover is op dat vakgebied ook al het nodige gepubliceerd. Veeleer is het mijn bedoeling een schets te geven van de levens van vader en zoon Michael, Velsenaren, geplaatst in de context van hun beider beroep. Het verhaal moet daarbij, als extra smaakmaker, tevens het reliëf krijgen van de vaderlandse historie in hun tijd.

Dat bij de vader de tuinarchitectuur wel een rol in het verhaal moet spelen, is onvermijdelijk. En ook hoe hij via het huwelijk van zijn oudste dochter aan de basis zou staan van drie generaties beroemd geworden tuinarchitecten zal in het hiernavolgende niet onvermeld blijven.

Beeckesteyn in 2008

Johann Georg Michael (1738-1800)

Zijn jeugd in Arolsen

Johann Georg Michael werd geboren in het plaatsje Landau, in het vorstendom Waldeck, op 24 april 1738. In die periode was zijn vader, als gardenier in dienst van de vorst, werkzaam op het slot Landau. Het stadje Landau ligt wat ten Zuid-Oosten van Arolsen, waar vorst Friedrich resideerde op het slot Arolsen. Vader Michael, geboren te Rödgen, eveneens in Waldeck, was van zijn 25e tot zijn 29e jaar tuinman geweest op het Benedictijner klooster Schaaken²⁾ en kwam vervolgens, in dienst van de vorst, op slot Landau te werken, vanwaar hij tot 1778 Hofgärtner werd op slot Arolsen.

Geboren in Landau, bracht Johann Georg jr. zijn jeugd jaren dus door in Arolsen. Dat stadje Arolsen heeft een wat bijzondere geschiedenis³⁾ evenals het gelijknamige slot. Dit laatste werd gebouwd in opdracht van vorst Friedrich Anton Ulrich. Met de bouw werd in 1710 begonnen. Wegens chronisch geldgebrek duurde die bouw meer dan 100 jaar! In 1717 was aan vorst Friedrich de erfelijke waardigheid van Rijksvorst verleend en daar hoorden uiteraard een hof, een slot en een residentie bij. Dat slot, ontworpen als een barokslot met drie vleugels, nam de plaats in van de eerdere residentie van graaf Philip III. Dat was een renaissancegebouw met op zijn beurt als voorganger het Augustinessenklooster Arollessen, gesticht in 1131. Het stadje Arolsen werd bij het slot “vanaf de tekentafel” gebouwd en telde nog in 1753 niet meer dan 785 inwoners. Tot 1918 bleef Arolsen residentie-stad.

Veel zal er dus in Arolsen in de jeugd van Johann Georg jr. niet te beleven zijn geweest. Bij zijn vader kreeg hij zijn opleiding tot tuinman. Over de hoftuinderij uit die tijd weten we meer door de studie van Nicolai.⁴⁾ De oorsprong ervan lag in de nutstuinen van het voormalige klooster. De uitbreiding hiervan volgde op de aanwijzing van Arolsen tot residentie. Niet slechts het slotpark maar ook het groen in de straten van het stadje, de bloembedden etcetera vielen onder de hoftuinderij. Het belangrijkste echter was de nutsfunctie voor het hof en de hofhouding. Daaraan werden bloemen, groenten en fruit geleverd. En aangezien hierbij ook delicatessen uit verre streken vereist werden geacht, behoorden ook Fransen en Italianen tot de eerste hofgardeniers. Deze hadden als opdracht om te trachten exotische gewassen in Arolsen inheems te kweken.

Johann Georg sr. oefende dus vanaf 1740 op deze wijze het vak uit en leerde dit ook zijn zoon. Of hij gehoopt heeft dat deze hem ooit op zou volgen, blijft onbekend. In ieder geval gebeurde dit niet. Een bezoek van de Amsterdamse regent Jacob Boreel Jansz. veranderde de toekomst van Johann Georg jr. Dit bezoek moet volgens Panning en Krüger²⁾ hebben plaatsgevonden rond het begin van de jaren zestig van de 18e eeuw. Als reden voor het bezoek noemen zij de handelsbetrekkingen die Boreel met vorst Friedrich onderhield. De aard hiervan wordt in hun artikel niet vermeld en valt evenmin zonder meer af te leiden uit Boreels loopbaan. Deze wordt door Buurman-Boreel⁵⁾ als volgt samengevat: secretaris ter secretarie van Amsterdam, tevens secretaris bij de Weesmeesteren; later Amsterdams schepen; tevens van 1737 tot 1778 (zijn sterfjaar) Raad en Advocaat-Fiscaal bij de Amsterdamse Admiraliteit. Hij vertegenwoordigde verder onze Republiek te Londen als ambassadeur bij bijzondere diplomatieke missies. Vanaf 1741 was hij ook nog meesterknaap bij de houtvesterij Gooiland. Wel stonden er al sinds de 17e eeuw vorsten uit het Huis Waldeck-Pyrmont in dienst van de Verenigde Provinciën⁶⁾. Zo was Georg Friedrich van Waldeck-Pyrmont (1620-1692) vanaf 1665 in dienst van onze Republiek en vanaf 1672 zelfs als veldmaarschalk. Onder stadhouder Prins Willem III was hij stafchef van het leger van de Republiek en erfde als zodanig de titel van graaf van Cuylenburg. Zijn zoon Carl-Gustav (1659-1676) werd ritmeester in Hollandse dienst. Het was in die tijd niet ongebruikelijk dat leden van de Duitse adel al op betrekkelijk

Schloß Arolsen, waar in 2008, naar aanleiding van haar 150ste geboortedag, een tentoonstelling te zien was over het leven van prinses Emma van Waldeck-Pyrmont, de latere koningin Emma der Nederlanden. Tot 1778 was Johann Georg Michael sr. er Hofgärtner.

jeugdige leeftijd in hogere regimentsrangen werden benoemd. Voorts diende Carl-August Friedrich (1704-1763) als bevelvoerend generaal en Friedrich Carl-August (1742-1812) vocht als generaal-majoor in de jaren 1793/1794 voor onze Republiek tegen de Fransen onder generaal Pichegru. Tenslotte vond ook de militaire loopbaan van Ludwig (1742-1773) hier plaats. Als eerste luitenant voerde hij de troepen in de provincie Friesland aan en in 1787 (de Patriotten-tijd) zien we hem als generaal-majoor bij de cavalerie.

Het blijft niet bij deze militaire betrekkingen tussen de vorsten van Waldeck en Pyrmont met onze Republiek. In het kuuroord Pyrmont werd de bouw van het vorstelijk gastenverblijf rond 1780 gefinancierd door de Verenigde Oost-Indische Compagnie.³⁾ Dit gebouw is daar nog steeds aanwezig en thans in gebruik als hotel, onder de naam Fürstenhof. Het huwelijk in 1879 van Emma, Prinses van Waldeck-Pyrmont, met Koning Willem III, paste dus wel in een traditie van oude betrekkingen. Desondanks blijft helderheid ontbreken over de aard van de relatie tussen Boreel en vorst Friedrich. Wellicht was die toch meer gelegen in bezoeken van de Boreels en de met de Boreels aangetrouwde Fagels aan Pyrmont als kuuroord. Bij die veronderstelling zou kunnen passen de mededeling van Kümmel⁷⁾ dat het betreffende bezoek van Jacob Boreel eind jaren vijftig van de 18e eeuw waarschijnlijk niet te Arolsen maar te Pyrmont heeft plaatsgevonden. Noch het archief van slot Arolsen noch dat van Pyrmont bevat enige informatie hieromtrent.

Hoe het zij, Johann Georg Michael jr. kwam in die periode naar Velsen en werd gardenier op Beeckesteyn. Gissen blijft het ook waarom Boreel nu speciaal deze jonge Duitser hierheen haalde. Was het diens bekendheid met het nutstuinbedrijf op Arolsen, verrijkt met geïmporteerde gewassen en bomen? Van de vernieuwende tuinarchitectuur waardoor Michael bekend zou worden, was destijds -zo bevestigd Kümmel- op Arolsen nog geen sprake. Pas na 1768 werd zoiets, deelt zij mee, toegepast bij het weduwenpaleis van de vorstin. Misschien zag Boreel, met zijn grote ervaring in de omgang met mensen, toen al de potenties van de jonge Michael.

Michaels eerste jaren op Beeckesteyn en zijn huwelijk

Toen Johann Georg in Velsen arriveerde, had Boreel niet zo lang tevoren, in 1755, gronden aangekocht en geruild achter zijn buitenplaats. Ook de boerderij De Tigt, gelegen aan de voorzijde van Beeckesteyn, aan de overzijde van de Heerenweg (helaas afgebrand in 1943), had hij in eigendom verkregen.⁸⁾ Op het nieuw verkregen terrein werd een eenvoudige woning voor Michael gebouwd. Deze zou hij later zelf afbeelden op de bekend geworden prent uit 1772. Wij weten dat Boreel de nieuwe gronden aanvankelijk een agrarische bestemming gaf en als zodanig exploiteerde.

Voorts is aannemelijk dat hij tijdens zijn langdurige verblijven in Engeland bekend is geraakt met de veranderingen in de Engelse tuinstijl uit die jaren, zoals die zich in de loop van de 18e eeuw ontwikkeld hadden vanuit het Franse voorbeeld van de formele tuinen, daar ontworpen door Le Nôtre, de tuinarchitect van Lodewijk de Veertiende⁹⁾. De Engelsen hielden toch meer van de informele, natuurlijke landschapstuin, zoals zij die ook op hun reizen in Italië leerden kennen. Een tuinstijl gekenmerkt door, onder andere, bomen geplaatst in de vrije ruimte en niet belemmerd in hun groei, met daarbij ook de toepassing van waterpartijen. Een nieuwe tuinaanleg die, omgekeerd, ook weer ingang in Frankrijk zou vinden, daar onder de naam "jardin anglais". Hier in Holland sprak men toen van de zogenoemde Engelse tuinaanleg of ook van de Engels-Chinese aanleg. Door het toegenomen reizen naar verre landen en de publicaties hierover¹⁰⁾ waren immers ook Chinese elementen daaraan toegevoegd. Het zogenoemde Chinese schellenhuisje op Velserbeek is daarvan een voorbeeld, zij het thans zonder de schellen.

Hoe was de tuinaanleg op Beeckesteyn eigenlijk toen Michael er arriveerde?

Ook in ons land was in de Gouden Eeuw door de toegenomen rijkdom en mede als gevolg van de eveneens toegenomen reizen naar Zuidelijke landen, de cultuur der Antieken van invloed geweest op de tuinstijl zoals die op buitenplaatsen werd toegepast. Men ontwikkelde hier in de 17e eeuw de zogenoemde Hollands-classicistische tuinaanleg¹¹⁾. De tuinplattegrond was hierbij een rechthoek, door een lengte-as in gelijke delen verdeeld. Die as was loodrecht op het midden van het huis geprojecteerd. Andere kenmerken waren: ommuring of omheining met hagen; eventueel grachten rondom; doolhoven, loofgangen en loofprieëlen, fonteinen, bedriegertjes en zonnewijzers. Het Hollands-classicisme was in zwang tussen 1600 en 1680. Na deze tuinstijl ontwikkelde zich, vooral ook door de komst van Franse Hugenoten, hierheen gevlucht door de geloofsvervolging in hun eigen land, de zogenoemde Frans-classicistische aanleg. Dat werd de periode van de barok-classicistische principes: de centrale as van de tuin werd verlengd en opener naar de verte. Men wilde een "spannende" tuin door afwisseling van beleving, een rijke versiering, veel tuinbeelden, doolhoven, sterrebossen, hagen, kabinetten, boomgaarden, moestuinen, slangemuren, koepels en colonnaden, waterpartijen, menageriën, orangeriën, slingerende padenstructuren. Ook kwamen er extra zichtassen naar overbossen en zijtuinen.

Een aantal van deze elementen trof Michael aan op het Beeckesteyn van Jacob Boreel, zijn nieuwe werkgever. En ook thans zijn dat soort elementen weer op Beeckesteyn te vinden, met name in het formele deel van de tuinen. Misschien heeft hij zelf meegeholpen met de bouw van zijn eenvoudige vrijgezellenwoning. Hij zal hebben moeten wennen, die eerste jaren in Velsen en in Holland. Wij weten er niets met zekerheid over. Maar na enkele jaren, op het einde van 1764, trouwde hij met de Haarlemse Anna Maria Smit, ook wel Smet genoemd. Op de 7e november anno 1764 vermeldt het huwelijksregister van de burgerlijke stand te Velsen het huwelijk van *“Johan Georg Michael woonende alhier, als Bruydegom, geboorende onder het Classis van Pro Deo met Anna Maria Smet, woonende te Haarlem als Bruyd geboorende mede onder het Classis van Pro Deo”*. De ambtenaar schrijft Johan op z'n Hollands. Met de schrijfwijze van namen nam men het niet zo nauw in die tijd. In brieven wordt Michael door opdrachtgevers ook soms aangeduid met Michel. In de acte van huwelijksvoorwaarden gedaateerd 6 november 1764 staat vermeld ¹²⁾ dat Michael woont op de buitenplaats van de heer Boreel te Velsen en dat zijn beroep architect is. De jonge Michael blijkt dus zelf ook overtuigd van zijn mogelijkheden! Enkele weken later, op 25 november, vond de kerkelijke bevestiging van het huwelijk plaats in de kerk te Velsen: *“Op 25 november zijn na onbehindert hunne drie openbare huwelijks voorstelling gehad te hebben soo alhier als in de kerk van Haarlem vanwaar wettig betoog was ingekoomen in den huwelijksen staat bevestigd na de namiddag predikaatsie met toewensing van zegen, woonende in het bos van Bekesteyn, Jan Georch Michael, jonkman geboortig van Rhode in het Fürstendom Waldek met Anna Maria Smit, jongedochter geboortig en woonende te Haarlem”*. Opmerkelijk hierin is de vermelding van Rhoden als geboorteplaats. Panning en Krüger ²⁾ vermelden, evenals andere bronnen dat doen, Landau als geboorteplaats en baseren zich hierbij op de officiële historische bronnen van de Waldeckischer Geschichtsverein. Van zijn vrouw Anna Maria Smit is verder, behalve de sterfdatum, heel weinig bekend, zelfs haar geboortedatum niet.

Een kleine 4 maanden later werd op 27 februari 1765 te Velsen een zoon geboren. Hij kreeg de namen Johan George. De Duitse voornamen zijn dus nu Nederlands geworden. Op 4 maart 1765 werd hij in de Evangelisch-Lutherse kerk van Haarlem gedoopt. Doopgetuigen zijn de vader en Johan Kaspaer Kxergelius, lidmaat van deze kerk. Michael zelf was als Duitser waarschijnlijk ook Evangelisch-Luthers. De moeder werd op 15 mei 1765 bevestigd als lidmaat van de Gereformeerde kerk van Velsen. Johan George zal de tweede hoofdpersoon in dit verhaal worden.

Onderstaande plattegrond is een bewerking van de Kaart van omstreeken der stad Haarlem van de beverwijk tot Hillegom, ddor G. van der Paauw Az. uit 1805. Hierop zijn veel van de plaatsen die in het verhaal genoemd worden terug te vinden. Niet alle nummers uit de legenda zijn binnen de uitsnede gebleven maar we vermelden hier toch de complete lijst van de afgebeelde huizen en buitenplaatsen:

1	't Huis te Adrichem	32	Hageveld
2	Oud Merestein	33	Velzerhoofd
3	Lommerlust	34	Princenbosch
4	ZeeWijk	35	Jagtlust
5	De Kerse Boomgaard	36	Velzerend
6	De Herberg Rome	37	Meer en Berg
7	't Huis Akerendam	38	Spaar en berg
8	Scheybeek	39	Bleek en Hoven
9	Holland op 't Smalst	40	Spaar en rijk
10	Watervliet	41	Spaar en hoven
11	Westerhout	42	Overton
12	Westerwijk	43	Hogerwoert
13	Rooswijk	44	't Huis Akendam
14	Velserbosch	45	't Klooster
15	Duinvlief	46	Spaar en vreugd
16	Velser Oog	47	Vrugtryk
17	Meers Oog	48	Zinneveld
18	Belleuve	49	Wildhoeft
19	Meershoeft	50	't Huis te Bloemendaal
20	Velserbeek	51	Duin en daal
21	Meervliet	52	Saxenburg
22	Waterland	53	Hartelust
23	Beeckesteyn	54	Voorduin
24	Tolsduin	55	Sparrenheuvel
25	Schonenberg	56	De Ryp
26	Auspicijs et Telis	57	De Beek
27	Beekvlief	58	De Entery Kweeklust
28	't Huis te Spyk	59	Duin en vaart
29	Rozenstein	60	Joden begraafplaats
30	Rozebeek	61	Schoonoord
31	't Huis te Bilt	62	Stad en vaart

Het begin van Michaels loopbaan en ontwikkeling als tuinarchitect

Van Jacob Boreel zal Michael de opdracht gekregen hebben om de tuinen van Beeckesteyn opnieuw vorm te geven, met inbegrip van de in 1755 aangekochte en geruilde gronden. In verschillende publicaties^{o.a.12, p. 73; 13)} wordt de veronderstelling geuit dat Michael in verband met deze opdracht door Boreel enige tijd naar Engeland is gestuurd om daar de Engelse landschapsstijl te bestuderen zodat deze ook op Beeckesteyn toegepast zou kunnen worden. Als onderbouwing voor deze veronderstelling geldt dan dat, vele jaren later, Michaels achterkleinzoon Louis Paul Zocher, de derde generatie van de tuinarchitecten met die familienaam, in een brief gedateerd 9 juni 1895 aan de tuinarchitect L.A. Springer, hiervan als feit melding maakt. Hij schrijft dan -citaat Oldenburger-Ebbers^{12, p.73)-}: *“Hij is op aanraden en met aanbeveling van Jonkheer Boreel die toenmaals ons land in Engeland vertegenwoordigde, den aanleg der Engelse parken gaan bestuderen en heeft de wijze van aanleg daarna met veel succes hier toegepast.”*

Gezien het ongetwijfeld grote “netwerk” dat Jacob Boreel in die tijd in Engeland als ambassadeur van onze Republiek bezat, behoort een studiereis van Michael naar Engeland, waar men al verder was gevorderd met een meer natuurlijke landschappelijke aanleg, zeker tot de mogelijkheden. Daarnaast zal hij kennis hebben genomen van de literatuur en de plaatwerken over dit onderwerp. Oldenburger-Ebbers^{12, p.75 e.v.)} geeft ruim aandacht aan deze en andere mogelijke invloeden op zijn werk. Een huis en park dat hij, indien hij inderdaad naar Engeland geweest is, volgens Oldenburger-Ebbers zeker zal hebben bezocht, was Stowe, in Buckinghamshire. Dit was een van de eerste parken waar na 1730 de nieuwe stijl werd toegepast. De overeenkomsten tussen met name Stowe en het (nieuwe) ontwerp voor Beeckesteyn brengen Oldenburger-Ebbers tot de overtuiging dat Michael inderdaad naar Engeland is geweest, waarschijnlijk in of na 1766. In dat jaar werd op Stowe, als beëindiging van de zuidelijke zichtas, de zogenoemde Corinthian Arch geplaatst. De overeenkomst met de (vroeger aanwezige) Colonnade op Beeckesteyn, als afsluiting van de lengteas daar, is opvallend.

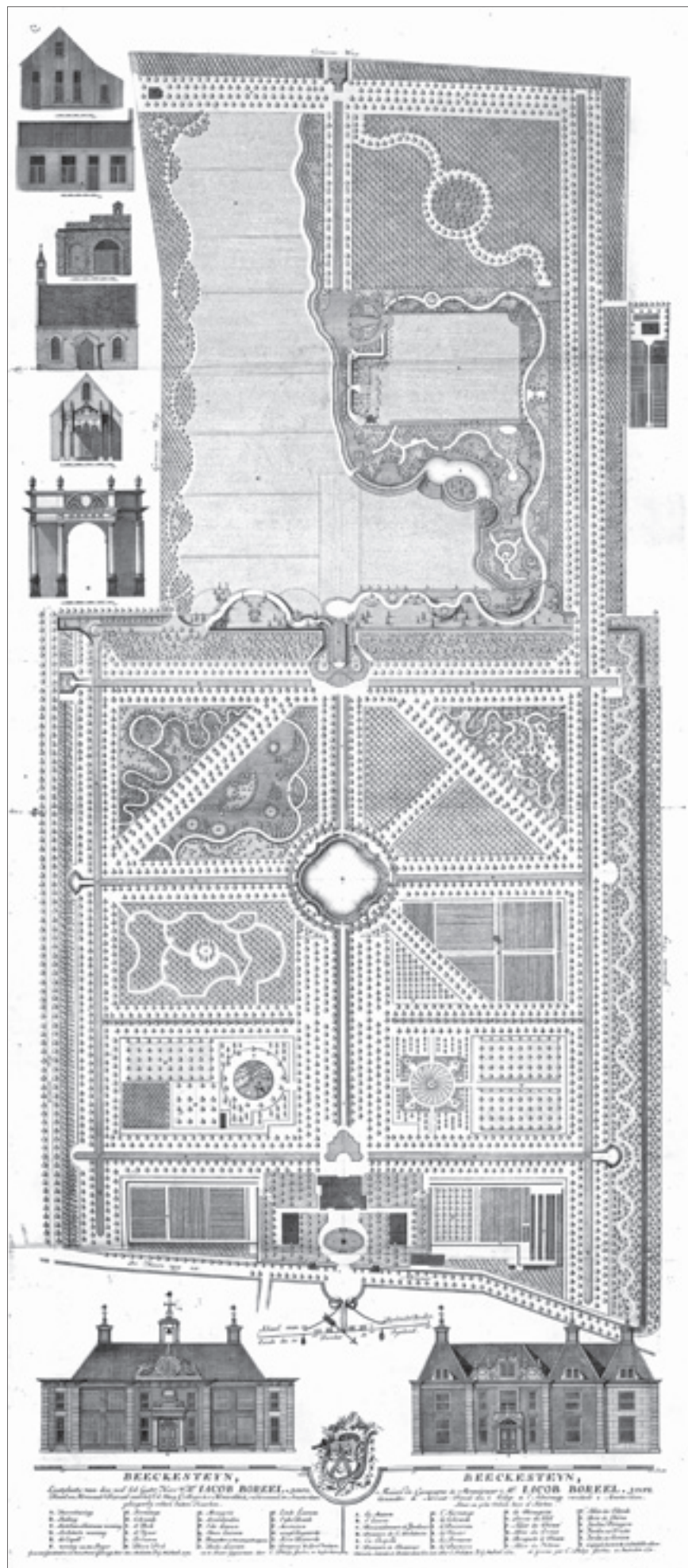
In 1768, het jaar waarin stadhouder Prins Willem V samen met zijn vrouw prinses Wilhelmina van Pruisen, Boreel op Beeckesteyn vereerde met een meerdaags bezoek, was deze Colonnade daar reeds aanwezig. Het nog jonge stadhouderlijk echtpaar was het jaar ervoor getrouwd en de stadhouder stond nog onder voogdij van de hertog van Brunswijk-Wolfenbütel, bijgenaamd “de dikke hertog”.

Ook Albers¹³⁾ wijst op overeenkomsten tussen Michaels ontwerp voor het nieuwe gedeelte van Beeckesteyn en het werk van Engelse tuinarchitecten, o.a. dat van de bekende Engelse tuinontwerper Lancelot Capability Brown voor Wimpole uit 1767. De bijnaam *Capability* dankte deze aan zijn uitgangspunt dat elk landschap eerst onderzocht moest worden op zijn geschiktheid voor de landschappelijke aanleg.

Het echtpaar Michael had inmiddels een dochtertje erbij gekregen, met de namen Anna Margaretha. Zij werd door dominee J.J. Ojers gedoopt op 1 februari 1767. Het doopboek vermeldt als getuigen Jacobus Smit en Clasina Smit. Vader Johann Georg staat daarin vermeld als “boschgardenier”. Anna Margaretha zou niet oud worden. Haar begrafenis wordt vermeld op 10 november 1784 te Amsterdam. Zij werd slechts 17 jaar oud.

63 Memorandum	93 Kennemer oord
64 Veldlust	94 Land en Spaarn zicht
65 Spaar en lommer	95 Knapenburg
66 Buitenrust	96 't Posthuis
67 Vliedzorg	97 Ypenrode
68 Spaar en hout	98 Overlaan
69 Oosterhout	99 Klooster
70 Welgelegen	100 Meer en bosch
71 Westerhout	101 Westerveer
72 Spruitenbosch	102 Boschbeek
73 Bosch en vaart	103 Groendaal
74 Duinvliet	104 Meer en berg
75 Elswoud	105 Leyduin
76 Zandenhoef	106 't Huis te Manpad
77 Oosterduin	107 Woestduin
78 Spiegelenburg	108 Groesbeek
79 Eindhoven	109 De Hartekamp
80 Vredenhof	110 't Huis te Byweg
81 Uittenbosch	111 't Huis ter Rust
82 Zuiderhout	112 Duinlaan
83 Middellaan	113 't Huis te Bennebroek
84 Leeuwenhoof	114 Middendorp
85 Bronstee	115 Duinlust
86 Bosch en hoven	116 de Huizen
87 Rozenburg	de Vogelenzang
88 Oud Berckenroode	117 Oostende
89 Bosch en land zicht	118 Hartendaal
90 Boekenrode	119 Treslong
91 Marienbosch	120 't Hof van Hillegom
92 Berkenrode	121 Lapinenburg

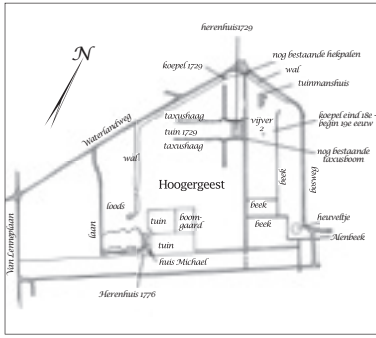

Uit deze kaart, die de gehele buitenplaats omvat, wordt duidelijk dat ook de oude "formele" delen opnieuw ingericht dan wel aangepast zijn. Een deel van de nieuw door Boreel verworven gronden was, zoals eerder vermeld, in gebruik als agrarisch gebied. Mogelijk is dat gebruik ervan ingepast in het nieuwe ontwerp. Het behoorde tot de toen in zwang komende tuinvormen. Het boerenbedrijf -voordien strikt apart gehouden- werd zo aanschouwelijk voor de landheer/eigenaar op zijn wandeling door tuin en park. Korenvelden, boomgaarden of moestuinen brachten hem in contact met een deel van de natuur. En bovendien leverde het hem profijt. Zo werd er in 1771 vanuit de tuinen van Beekkesteyn al rogge en tarwe verkocht ¹⁵. De verandering van de formele, classicistische tuinaanleg uit de barok, waarin de natuur in strenge vormen werd gedwongen, met kenmerken als zichtassen, symmetrie, geschoren hagen en andere onnatuurlijke vormen, naar de meer landschappelijke aanleg vond wel geleidelijk plaats. En aanleg bleef wel aanleg! Wat Michael in Engeland en uit de boeken leerde en hier ontwikkelde en toepaste, kreeg bekendheid onder de naam van: de Engelse landschapsstijl. En ofschoon, zoals eerder gezegd, deze bijdrage over Michael niet tuinarchitectonisch van aard wil zijn, moet voor een goed begrip van zijn leven en werken toch iets worden gezegd over de Engelse landschapsstijl waarmee hij bekend is geworden. Een aantal kenmerken daarvan, zoals beschreven door Oldenburger-Ebbens en door haar herbenoemd als de "vroegge landschapsstijl" ¹¹, p.35 e.v) wordt hier als volgt kort vermeld.

Delen van een eerdere formele aanleg, bv. zichtlanen, worden soms gehandhaafd en eventueel aangepast ingebracht in het nieuwe ontwerp; lanen worden door een of twee rijen bomen begeleid; wandelingen worden ontworpen langs paden met afwisselende vormen en uitzichten, langs vijverpartijen in meer natuurlijke vormen, langs bloembedden in verschillende vormen, dan weer voerend langs hakhoutbossen, langs bloemen of boompartijen van verschillende soorten, waaronder uitheemse, dit alles volgens vaste normen en vormen. Bloeiende heesters worden toegepast naar Engels voorbeeld (dit heet nog steeds: Engels hout), al of niet in cirkelvormige groepjes. Ook passeert de wandelaar gebouwtjes of ornamenten in neogothische, neoclassicistische of Chinese stijl. Eveneens kan hierin een boerderij of een stal passend zijn. En natuurlijke of aangelegde verhogingen in het landschap in de vorm van terrassen bieden de wandelaar een nog verder reikend uitzicht over het bezit.

Het zal duidelijk zijn dat in deze kenmerken de natuur nog steeds in vaste vormen, deels met hulp van de passerboog ontstaan en op tekening gezet, is vormgegeven. Aan verschillende vormen wordt ook een bepaalde symboliek toegekend, eventueel van astrologische of andere aard. Zo zou bv. de bloemenwaaier op Beekkesteyn mogelijk de wentelende zon verbeelden of, in meer abstracte zin, de voortgang van het leven zelf.

Reconstructie van Hoogergeest in 1832, naar J. Morren

Oldenburger-Ebbers ¹⁴⁾ vermeldt 1769 als geboortjaar van een tweede dochter. Zij kreeg de namen Maria Christina. Zij zou later in het huwelijk treden met Johann David Zocher, samen met zijn ouders omstreeks 1780 uit Saksen naar onze Republiek gekomen. Deze Johann David kwam in de leer bij Michael en werd, gehuwd met diens dochter Maria Christina, de stamvader van enkele generaties beroemde tuinarchitecten, de Zochers.

In die jaren zestig van de 18e eeuw heeft Michael in ieder geval reeds de nodige veranderingen op Beeckesteyn aangebracht. Daartoe behoorde onder andere de wijziging in 1769 van een bestaande dienstwoning in een, toen in de mode komende, zogeheten *folly*. Onder een *folly* wordt volgens Oldenburger-Ebbers verstaan: een nutteloos bouwwerk, of ook: een romantisch element in de landschapsarchitectuur. Deze is, als de neogothische kapelwoning, nog steeds op Beeckesteyn aanwezig. Ook die neogothische elementen waren toen gewild, evenals neoclassicistische en Chinese elementen.

In hetzelfde jaar 1769 was er droefenis in het gezin Michael toen op 12 december een niet levensvatbaar kind werd geboren, dat ongedoopt begraven werd. Een gegeven waaruit overigens volgt dat de eerder vermelde Maria Christina in het begin van 1769 geboren zal zijn.

Het gezin Michael was kerkelijk meelevend. In 1770 staat in de lidmatenlijst van de Gereformeerde kerk van Velsen Anna Maria Michael-Smit vermeld als “Engelse tuynvrouw”. Ook deze benaming kan op een relatie van Michael met Engeland wijzen. De Michaels zouden nog een aantal jaren “in het bosch van Beeckesteyn” blijven wonen, maar Johann Georg werkte toen al aan een zelfstandige toekomst. Zo kocht hij op 2 november 1771 voor honderd gulden een stukje grond behorend tot de nabij gelegen buitenplaats Roos en Beek, in bezit bij Jan van den Poll. Deze eerste aankoop zou later door vele andere worden gevolgd. In hetzelfde jaar 1771 kocht Jacob Boreel van Van den Poll het terrein van de hofstede Hoogergeest. Het huis Hoogergeest was toen al gesloopt. Dat was namelijk door Van den Poll in 1755 voor afbraak verkocht aan een Beverwijks timmerman en in 1756 afgebroken ^{8, p.105 e.v.}.

Tegen het einde van de jaren zestig was Michaels nieuwe ontwerp voor Beeckesteyn gereedgekomen. In 1772 verscheen de door hem hiervan vervaardigde tekening. Boreel liet hem zelfs door de graveur Caspar Philips Jacobszoon uit Amsterdam in koper graveren en in druk verschijnen. De prent is zeer gedetailleerd en is voorzien van een aantal afbeeldingen, waaronder die van het voor Michael gebouwde huis. Michael vermeldt er trots bij:

“Lustplaats van den wel Ed. Gestr. Heer Mr. Jacob Boreel Jansz./ gemeeten, geteekend en in dese stand gebracht door den Architect J. G. Michael, en in koper gegraveert, door C. Philips Jacobsz. Amsterdam, 1772”.

Michael had een aparte relatie met de graveur, gezien de aanwezigheid van hem en zijn vrouw bij de doop in 1770 van de dochter van Caspar Philips en zijn vrouw Marie Elisabeth Konse, in de Evangelisch-Lutherse kerk in Amsterdam.

Belangrijke gebeurtenissen in de jaren zeventig

In 1772 was dus het nieuwe ontwerp voor Beeckesteyn gereedkomen. Het is interessant om in dit verband de vraag op te werpen of Michael tot dien alleen op Beeckesteyn gewerkt heeft. Panning en Krüger ²⁾ zijn van mening dat hij wellicht reeds begin jaren zeventig in het kuurpark van Pyrmont werkzaam is geweest. Over Michaels reizen in die periode naar Duitsland is weinig bekend. Maar het ligt voor de hand dat hij voor familiebezoek en in verband met de handel in planten toch meermalen in Arolsen zal zijn geweest. Ook zullen wij nog zien dat hij zijn oudste zoon geruime tijd naar Arolsen liet gaan toen deze nog jong was. Reizen naar Duitsland zullen dus mogelijk min of meer regelmatig hebben plaatsgevonden.

In 1773 werd in het gezin een zoon geboren die de namen Hendrik Christoffel kreeg. Zijn preciese geboortegegevens zijn niet bekend. Een jaar later, op 23 maart 1774, werd een dochter geboren: Catharina Elisabeth, maar deze stierf waarschijnlijk kort na de geboorte.

Weer een jaar later, in 1775, vonden er belangrijke gebeurtenissen plaats van geheel andere aard. In dat jaar werd hij mogelijk door stadhouder Prins Willem V, die bij zijn bezoek aan Beeckesteyn in 1768 kennis had gemaakt met zijn werk, uitgenodigd om in dienst van het Hof te komen werken op Het Loo. Vele jaren nadien, in 1935, is deze mogelijkheid onderwerp geweest van een briefwisseling tussen de heer H. van Malsen, toenmalig secretaris van Jonkheer Jacob Willem Gustaaf Boreel en Leonard Springer, tuinarchitect. Deze laatste had, onder andere over dit onderwerp, vragen gesteld aan Van Malsen. Kennelijk was er al eerder een briefwisseling tussen beiden geweest, want Van Malsen schreef hem op 20 maart 1935 ¹⁶⁾ over de mogelijke overstap van Michael naar een functie op Het Loo: “Wat door mij destijds werd neergeschreven omtrent den tuinarchitect Michel ontleende ik aan een brief uit 1775, waarvan extract hiernevens gaat”. Van Malsen had inzagge in het familie archief dat toen nog bij de Jonkheer berustte en publiceerde regelmatig daarover ¹⁷⁾. De bedoelde brief uit 1775 was door Henri de Larrey, verbonden aan het Hof, gericht aan zijn oude vriend Willem Boreel, zoon van Jacob Jansz.. Hij luidde, in vrije vertaling uit het Frans waarin hij gesteld was, ongeveer als volgt: “Ik weet niet of iemand van

Het Chinese schellenhuisje op Velsersbeek, thans zonder de schellen.

de Familie U heeft gemeld dat het zeer waarschijnlijk is dat Michiel naar het Hof gaat, hij zal geplaatst worden op het Loo, in Gelderland, als gardenier-architect. Het is een groot offer voor Mijnheer uw Vader en een waarvan ik overtuigd ben dat Hunne Hoogheden de prijs zullen gevoelen. Michiel kan hopen zijn kinderen daar een goede positie te kunnen bezorgen en dat is naar mijn mening het enige voordeel dat hij uit deze verandering kan trekken, want het zal hem moeilijk vallen het elders beter te hebben dan bij Heer Boreel". Van Malsen schrijft daar vervolgens over: *Zou hij tenslotte dan toch niet naar Het Loo zijn gegaan? Hij is er dan toch blijkbaar wel heel dicht aan toe geweest, want de schrijver van den brief bekleedde een voornamelijk functie aan het hof, zoon van den Raad des Prinsen, die een en ander wel niet uit zijn duim gezogen zal hebben".*

Ook al omdat er verder niets bekend is over werkzaamheden van Michael op of voor Het Loo, mogen wij aannemen dat deze baan, waarom dan ook, niet doorgedaan is.

Wat betreft dat "waarom dan ook" is het aantrekkelijk deze gebeurtenis in verband te brengen met de bouw in 1776 van een nieuw herenhuis door Boreel op het door hem in 1771 aangekochte terrein van de voormalige hofstede Hoogergeest. Welke functie dit gehad heeft is niet bekend. Maar wanneer bedacht wordt dat Henri de Larrey in 1775 aan Jacob's zoon Willem, zijn vriend, schrijft dat het vertrek van Michael een groot offer voor Jacob Boreel zou betekenen -welk vertrek dus uiteindelijk niet doorging- dan zou men een verband kunnen leggen tussen de bouw van dit nieuwe huis en het aanblijven van Michael. Zou dit nieuwe huis dus voor zijn gezin geweest kunnen zijn? Toen Michael rond 1758 op Beeckesteyn kwam wonen, was hij vrijgezel. Het toen voor hem neergezette huis zal niet groot geweest zijn, zoals ook te zien is op de prent uit 1772. Inmiddels had hij in 1775 een gezin met tenminste drie kinderen. Mogelijk is het in 1776 gebouwde nieuwe huis het middel geweest waarmee Boreel hem in Velsen heeft weten te houden. Het blijft speculatie. Wat overigens eveneens pleit voor deze gedachte, is dat dit nieuwe grotere huis pal naast Michaels eerdere woning werd gebouwd.

Het jaar 1778 zou voor Michael om een aantal redenen van groot belang worden.

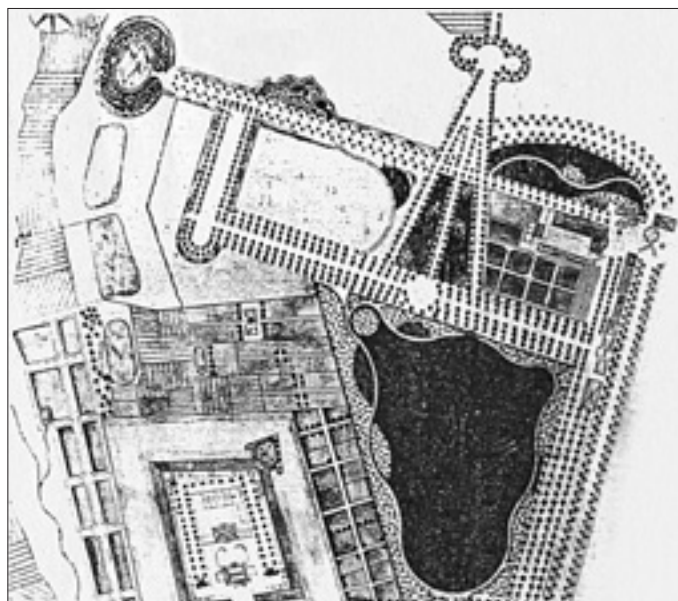
Op 4 april overleed Michaels werkgever Jacob Boreel Jansz. Op Beeckesteyn werd deze opgevolgd door zijn zoon Willem (1744-1796). Diens oudere broer Jacob woonde reeds op de buitenplaats Elswout te Overveen. Waarschijnlijk is Michael na de dood van Jacob in dienst gekomen van diens zoon Willem. Hij bleef ook op Beeckesteyn wonen. Wel is het zo dat Michael in of kort na 1778 zijn werkterrein verlegde naar andere buitenplaatsen en projecten. Thuis waren toen, behalve zijn vrouw, waarschijnlijk nog dochter Anna Margaretha, dochter Maria Christina en zeker ook zoon Hendrik Christoffel, toen 5 jaar oud. De oudste zoon Johan George bevond zich in 1778 waarschijnlijk in Arolsen. Het staat vast ²⁾ dat deze daar enige tijd, wellicht enige jaren, heeft doorgebracht onder de hoede van een zekere Frensdorf, raadsheer aan het hof van de vorst aldaar, met wie een briefwisseling bekend is. De jonge Johan kwam in ieder geval in 1779 terug naar Holland, omdat hij in dat jaar cadet bij de artillerie zou worden. Hij zal in Arolsen het vak van gardenier geleerd hebben, wellicht van zijn grootvader. Uit de vermelde briefwisseling blijkt ook dat Michael steeds contact met Arolsen heeft gehouden en hiermee ook een handel in planten dreef. Op het leven van deze oudste zoon komen wij uitvoerig terug.

1778 was ook het jaar waarin Michaels vader zijn functie als Hofgärtner neerlegde, op de leeftijd van 68 jaar. Bij zijn opvolging deed zich een merkwaardig toeval voor, vergelijkbaar met dat bij zijn zoon.

Zoals immers de dochter van Johann Georg jr. zou trouwen met Jan David Zocher en dit echtpaar letterlijk aan de wieg komt te staan van enkele generaties tuinarchitecten, zo gebeurde dat ook bij Michael sr. Diens dochter trouwde in 1777 met Johann Christian Friedrich Welle (1750-1834), welke zijn schoonvader in 1778 opvolgde. Deze had daarvoor op Charlottenburg gewerkt en uit dit gezin Welle kwamen nog twee generaties Hofgärtner voort: Philip Welle op Laxenburg en Georg Welle op slot Arolsen ⁴⁾.

Daarmee zijn de belangrijke gebeurtenissen in het jaar 1778 voor Michael nog niet ten einde. Het is bekend dat hij in dat jaar een bezoek bracht aan Pymont, niet alleen als kuurgast maar mogelijk ook beroepshalve. Het stadje Pymont was ook toen al sinds eeuwen een kuuroord, juist zoals het dat nog steeds is en als zodanig zeer de moeite waard! Waar Panning en Krüger zoals wij al eerder zagen vermoeden dat Michael daar mogelijk al begin jaren zeventig actief is geweest, zo is het wel zeker dat hij in de jaren tachtig actief betrokken is geweest bij de vormgeving van het nabij het bronnenhuis gelegen kuurpark. Ook daarop komen wij nog terug.

Fragment van de plattegrond van het kuurpark in Pymont door J.G. Michael, tussen 1783 en 1786.

Een fragment van de kaart van Vogelenzang door Daniel Engelman uit 1794

Oldenburger-Ebbers ^{12,p.76)} is van mening dat Michael nog in, of kort na 1778 begonnen is met werkzaamheden op Huis te Vogelenzang. Dat zou, in deze omgeving, dan zijn eerste project na Beeckesteyn zijn. Dit landgoed was in 1757 gekocht door Jan van Marselis sr. Reeds toen was het een oud en aanzienlijk huis ¹⁸⁾. Zijn zoon Jan jr. zou het in 1776 bij de dood van zijn vader geërfd hebben. Hij breidde in 1778 zijn bezit uit met de aankoop van de hofstede Teijlingerbosch, eveneens al een eeuwenoude plaats. Vervolgens liet hij beide buitenplaatsen veranderen volgens de landschappelijke aanleg. Oldenburger-Ebbers schrijft het nieuwe ontwerp op vormanalyse toe aan Michael, te dateren omstreeks 1778 ^{12, p.78)}. In gewijzigde vorm bleef het park bestaan tot het in de Tweede Wereldoorlog door boskap en andere oorlogshandelingen als zodanig ophield te bestaan.

Gedurende de beide volgende decennia zou Michael in Kennemerland maar ook ver daarbuiten tal van opdrachten krijgen. En ofschoon hij tot 1791 op Beeckesteyn zou blijven wonen, zal de relatie met Willem Boreel waarschijnlijk toch een andere zijn geworden. Hij werkte immers steeds meer als zelfstandig ondernemer. Willem Boreel, in 1766 getrouwd met Maria Trip, werd net als zijn vader Amsterdams regent en gebruikte Beeckesteyn vooral als zomerverblijf. In het voorjaar kwam hij dan met zijn groeiend gezin naar Velsen. Tussen 1768 en 1780 kregen Willem en zijn vrouw een vijftal kinderen. De drie zonen hiervan die de volwassen leeftijd bereikten, Jacob, Willem François en Lucas, zouden later ook in Velsen te vinden zijn.

Ter afsluiting van die jaren zeventig past een korte schets van de gebeurtenissen in onze Republiek en daarbuiten in die periode welke van invloed zouden worden op Michael en zijn gezin, zeker ook op het leven van zijn oudste zoon. Zo was 1778 eveneens het jaar waarin er een oorlog uitbrak tussen Frankrijk en Engeland, veroorzaakt door de Franse steun aan de opstandige Engelse koloniën in Amerika, waar in 1775 de vrijheidsstrijd ontbrand was. Ook onze Republiek zou hierbij betrokken raken met als gevolg de 4e Engelse oorlog (1780-1784). Binnen onze Republiek was het gaan gisten. Er ontstond een toenemend verzet tegen de macht en rijkdom van weinigen, waar velen steeds meer armoede leden. Dit leidde tot de opkomst van een middenklasse en een toenemende populariteit van de zogenoemde Patriotten. Michaels oudste zoon, die in het leger ging, zou hierbij mogelijk betrokken raken.

Roerige jaren tachtig en negentig

Gedurende deze beide decennia werkte Michael in Kennemerland maar ook ver daarbuiten. Een groot aantal ontwerpen is aantoonbaar van zijn hand dan wel wordt aan hem toegeschreven. In het kader van dit artikel dat zich vooral op zijn leven en dat van zijn familie wil richten, zal in het hiernavolgende slechts een greep worden gedaan uit de voorhanden gegevens omtrent zijn diverse werkzaamheden en dat in de meer anecdotische sfeer.

Na Huis te Vogelenzang volgde Elswout in Overveen, waarvan Jacob Boreel's oudste zoon Jacob Jacobsz. (1746-1794) eigenaar was. De veranderingen daar waren in 1788 nog niet beëindigd, zoals blijkt uit een brief ¹⁹⁾ die Jacob in dat jaar schreef aan zijn broer Willem welke toen op reis was en in Genève verbleef. Vertaald uit het Frans luidt het citaat ongeveer als volgt: *"In afwachting ga ik door mij te ruïneren op Elswout, er wordt een nieuwe watergang gegraven, ik ga mijn park vergroten, dat echt heel aardig is, over 100 jaar zal mijn buiten het mooiste van het land zijn, misschien wel van de wereld"*.

In de jaren tachtig is Michael dus zeer productief geweest. In de directe omgeving werkte hij op de buitenplaatsen Waterland en Velserbeek. Maar ook komen we hem tegen op Welgelegen te Haarlem, op Oosterduin in Overveen, op Biljoen en Beekhuizen in Gelderland en tevens, tussen 1783 en 1786, in Pymont, Duitsland.

Toen hij in Pymont werkzaam was, was hij inmiddels weduwnaar geworden. Op 7 juni 1782 stierf zijn vrouw. De begraafboeken maken melding van de dood van Anna Maria Smit. De naam van haar man wordt niet vermeld. Hoewel haar geboortedatum onbekend bleef, moet zij toch al betrekkelijk jong overleden zijn, mee gezien het feit van de geboorte van een kind in 1774. Haar man bleef achter met opgroeiende kinderen en gezien de aard van zijn werk zal hij veel van huis zijn geweest. Hoe zijn huishouden in die tijd geregeld was, is onbekend. De jongste, Hendrik Christoffel, geboren in 1773, was toen omstreeks 9 jaar.

Wel had Michael inmiddels een leerjongen: Johann David Zocher, in 1763 geboren in Thurgau, Saksen en omstreeks 1780, zoals eerder vermeld, naar hier gekomen. In 1788 zou hij Michaels dochter Maria Christina trouwen. Eenmaal opgeleid in het vak, zou ook hij een bekend tuinarchitect worden

Een ontwerp-tekening van Michael voor de tuin van de buitenplaats Biljoen te Velp, Gelderland

en na Michaels dood in 1800 diens werk voortzetten en nog lopende projecten in een aantal gevallen afmaken. Dat was onder andere het geval op de buitenplaats Biljoen te Velp, eigendom van Johan Frederik Willem van Spaen (1746-1827), een internationaal georiënteerd regent, die vanaf 1783 samen met Michael gedurende een reeks van jaren aan de modernisering van zijn landgoed werkte. Het naast gelegen Beekhuizen werd daarbij als “overtuin” in het ontwerp ingepast. Het was ook Van Spaen die, Pymont bezoeking, hier de hand van Michael ontwaarde en dit in zijn brieven beschreef. Van der Wijck meent ^{19, p.232}) dat Michael reeds voor 1783 daar het kuurpark aanlegde. Hij leidt dat af uit een publicatie van Van Spaen: “Journal d’une course en Allemagne en 1783”. Deze Van Spaen zou, als trouw Oranjeklant, in de jaren na 1795 - het jaar waarin stadhouder Prins Willem V naar Engeland vluchtte voor de Fransen en de Patriotten- op zijn landgoed nog plunderingen meemaken.

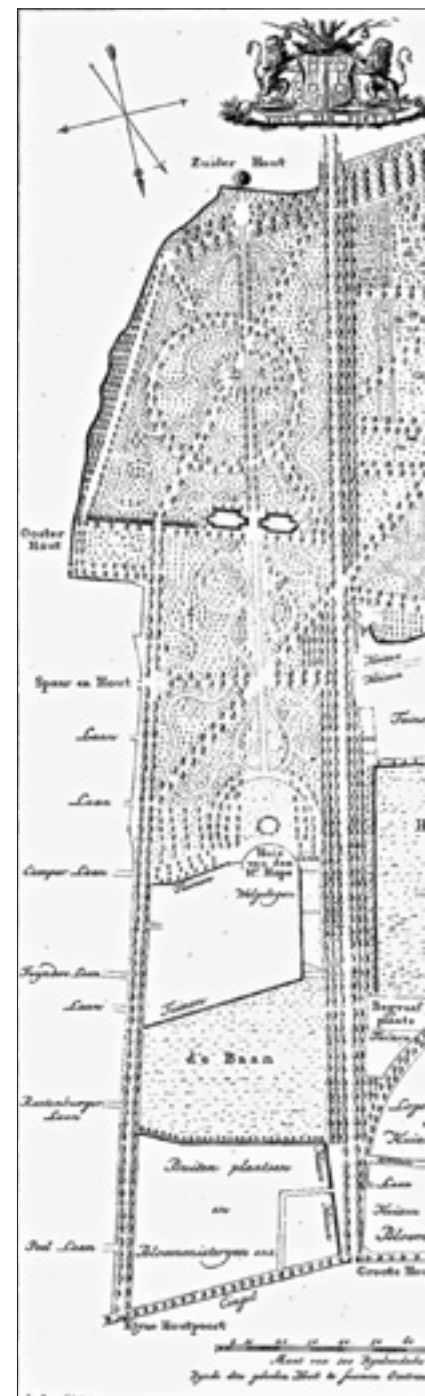
Ook Panning en Krüger ^{2, p.311 e.v.}) besteden aandacht aan Michaels activiteiten in het kuurpark van Pymont in de periode 1783-1786. Op stijlkenmerken schrijven (ook) zij een ontwerp voor noodzakelijke wijzigingen en uitbreidingen van dit park uit die tijd aan hem toe. Een plan dat overigens, waarschijnlijk wegens chronisch geldgebrek bij vorst Friedrich, toen niet uitgevoerd is.

Er was echter mogelijk nog een andere interessante reden voor Michael om zich met het kuurpark bezig te houden. Dat was het onverwacht overlijden van Anna Maria Fagel-Boreel (1738-1781) toen zij in 1781 als kuurgast in Pymont verbleef. Om een aantal redenen²⁰) was dit sterfgeval voor vorst Friedrich bijzonder pijnlijk, met als gevolg dat er een jarenlange briefwisseling uit voortkwam tussen hem en de schoonvader van mevrouw Fagel, de griffier van de Staten-Generaal Hendrik Fagel sr. Een briefwisseling met als onderwerp het graf en het grafmonument voor mevrouw Fagel in Pymont. Want daar werd zij begraven -en zij ligt er nog steeds. Vorst Friedrich stond erop om op de plaats van het graf, gelegen in het vorstelijk domein, als eerbetoon een tempeltje op te richten, waarbinnen het eigenlijke grafmonument een plaats zou krijgen. Na een 5 jaren durende briefwisseling werd een en ander in 1787 gerealiseerd. Uit de briefwisseling, waarvan een deel zich in kopie bevindt in het stedelijk archief van Pymont, wordt waarschijnlijk dat twee ontwerpers zich met het grafmonument hebben beziggehouden en wel de Haagse wetenschapper en filosoof Hemsterhuis, als vriend van de familie Fagel, voor het ontwerp van het grafmonument zelf, met daarnaast mogelijk Michael als ontwerper van het -nog altijd aanwezige- tempeltje, waarin het eigenlijke grafmonument werd geplaatst. In later jaren viel dit laatste ten prooi aan vandalisme. Resten ervan bevinden zich thans in het slotmuseum van Pymont. Op stijlkenmerken ^{12, p.78}) is het aannemelijk te maken dat Michael *tekende* voor het tempeltje, onder andere vanwege de gelijkenis met een soortgelijk tempeltje (*rotonde*) door hem ontworpen voor Oud Berckenroede te Heemstede. De oorspronkelijk door Michael bepaalde inpassing in het kuurpark werd in later jaren gewijzigd. Iedere inwoner van Pymont is bekend met het tempeltje, daar *de aardbeientempel* geheten, een naam die verwijst naar de in 1781 als hypothese aangenomen doodsoorzaak, namelijk het nuttigen van wilde aardbeien in combinatie met het drinken van veel bronwater. Bijna niemand echter kent deze historie noch weet dat daar zich nog steeds het graf bevindt van Anna Maria Boreel, gehuwd met François Fagel. Het is goed mogelijk dat in Pymont op deze wijze weer een verbinding werd gelegd tussen Michael en Anna Maria Boreel, de tweede dochter van de man die hem naar ons land haalde. Zij waren in hetzelfde jaar geboren en allicht heeft hij haar op Beeksteyn ook wel eens ontmoet.

Een verbroken trouwbelofte?

Toen Michaels vrouw in 1782 stierf was de weduwnaar pas 44 jaar oud. Dat er een nieuwe relatie zou komen was dus niet onwaarschijnlijk. Die kwam er dan ook, en wel met de Beverwijkse Cornelia Pijpers, gedoopt te Beverwijk op 28 december 1749. Maar de wederzijdse verwachtingen en bedoelingen bleken verschillend. Op 4 oktober 1785, -Cornelia was toen 35 jaar oud- spande zij met een brief aan schout en schepenen van de Heerlijkheid Velsen een rechtszaak aan tegen Michael, waarbij zij stelde: “dat zij, suppliantte zig door vleyerijen, beloften van trouw, als andersints, heeft laten seduceren en met Jan George Michaël heeft gepleegd vleeselijke conversatie met diengevolgen, dat zij is geworden geïmpregneert en reeds op den 19 september 1785 bevallen is”. De zwangerschap had voor Johann Georg kennelijk het einde van de liefde betekend, want -zo schrijft Cornelia verder- reeds op 21 juni 1785 had zij hem via de gerechtsbode gemaand tot geldelijke ondersteuning. De kennelijke weigering van Michael leidde er nu toe dat zij hem via deze rechtszaak wilde dwingen tot betaling van kraamkosten en alimentatie voor het kind. De zaak zou zich lang gaan voortstrepen. Beide partijen lieten zich daarbij bijstaan door een procureur die hen in de rechtszaak vertegenwoordigde. De maanden na de eerste rechtszitting stelden partijen elkaar allerlei eisen. Cornelia bleek bereid onder ede te verklaren dat Michael haar een trouwbelofte had gedaan. Op 16 februari 1787, bij de zoveelste zitting over deze zaak, bracht Cornelia's procureur een aantal stukken in waaronder brieven die door Johann Georg aan Cornelia geschreven zijn. Daaruit citeerde hij ter zitting steeds datum en aanhef. En met name die data zijn interessant omdat zij inzicht geven in Michaels aanwezigheid in Velsen in die periode 1783-1786, waarvan men aanneemt

De Haarlemmerhout door D. Engelman, 1791, naar een ontwerp van Michael,

dat hij (ook) in Pymont werkte. Tevens illustreert de geleidelijke verandering in de aanhef van de brieven de verkoeling in de relatie. Een korte opsomming laat het volgende zien.

Op 19 juli 1784 schrijft Michael haar: *“Mejuffrouw en zeer geagte vriendin, uw schrijven van 13 dezer”*...enz

Op 11 december 1784 luidt de aanhef nog: *“Mejuffr. geagte vriendin”* enz.

De brief van 6 januari 1785 opent met: *“Mejuffrouw en ge-eerde vriendin, 't laatst van Ued. ontvangen affront”* enz.

Een brief van 17 mei 1785 begint met: *“Mejuffrouw, uw brief van 11 mei is mij geworden”* enz.

Dat was mogelijk de laatste voor de rechtszaak. De data en het korte tijdsverloop tussen Cornelia's brieven en zijn antwoord, maken waarschijnlijk dat hij in die periode in 1785 regelmatig in Velsen was. Van der Wijck vermeldt voorts^{17, p.267}) dat er kwitanties van Michael zijn uit 1783 en 1784 voor werkzaamheden op kasteel Doorwerth. Samen maakt dit waarschijnlijk dat Michael, indien hij in de jaren 1783-1786 in Pymont gewerkt heeft, regelmatig teruggekeerd moet zijn naar ons land. Ofschoon er per koets gereisd werd, werd dit door hem kennelijk met enige regelmaat gedaan, ook op die grote afstanden.

Hoe ging het verder met de rechtszaak? Na nog een aantal zittingen besloten de schepenen dat beide partijen 21 gulden moesten betalen opdat schepenen “consult en advies” konden inwinnen omtrent hoe te beslissen. Het resultaat hiervan kwam 13 juli 1787 ter zitting. De onpartijdige rechtsgeleerden De Graaf en Luyken uit Amsterdam gaven als hun mening en advies dat, indien Cornelia bereid was “onder solemneelen Eede” te verklaren zeker te weten dat Michael de vader was, deze dan veroordeeld moest worden tot de geëiste 3 gulden alimentatie per week tot het kind twintig jaar werd of zoveel eerder als het zelf de kost kon verdienen, met daarbij nog een bedrag van 50 gulden ineens voor kraamkosten. Zou Cornelia deze eed niet willen zweren, dan verloor zij en kreeg zij niets. Hierbij moet opgemerkt worden dat het eventueel afleggen van een valse eed zwaar gestraft kon worden. Maar Cornelia legt de plechtige eed af en Michael werd ter zitting van 2 augustus 1787 veroordeeld tot betalen als geëist.

Het feit dat in het vonnis een onjuiste geboortedatum werd vermeld, leidde weer tot verdere vertraging. En het was nog lang niet afgelopen. Na een rekening van Cornelia voor 171 gulden wilde Michael van schepenen weten wat de juiste ingangsdatum voor de betalingen was. Vervolgens stelde hij de eis dat Cornelia voorafgaande aan elke betaling moest aantonen dat het kind nog in leven was. Schepenen stelden de ingangsdatum uiteindelijk vast op 15 november 1786 en verbonden daaraan tevens een rekening: voor Cornelia's procureur (zij procedeerde pro deo), voor de schout, voor de secretaris en voor de gerechtsbode. Het “kind van de rekening” was toen inmiddels al een jaar oud. Het was een meisje en zij werd te Beverwijk door dominee Pfeiffer gedoopt op 16 oktober 1785, waarbij zij de namen ontving van: Johanna Georgina Miechiel. Als de vader werd vermeld Jan George Miechiel.

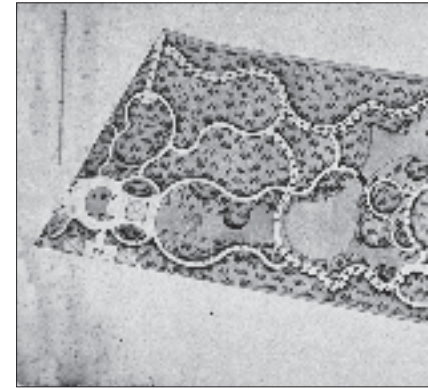
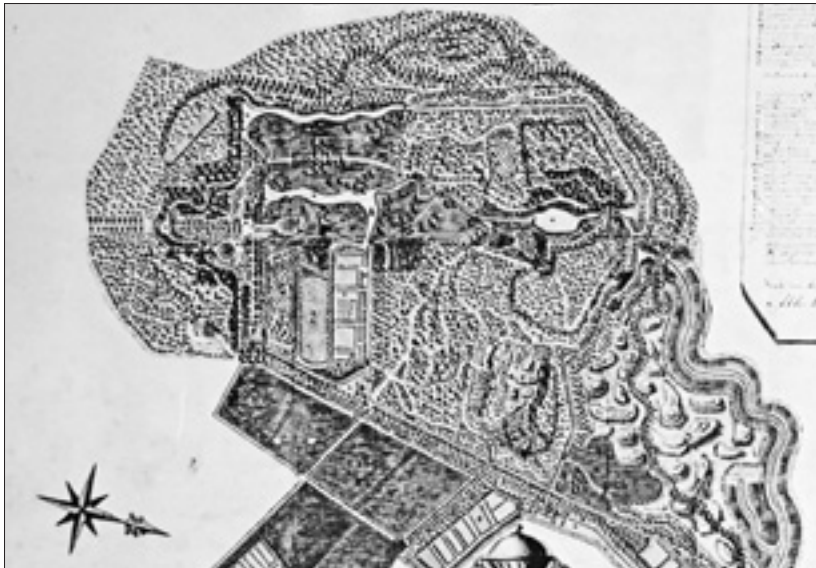
En nog was de zaak niet af. Drie jaar later diende op de *“Regtdag gehouden te Velsen bij Cornelis van Diepen, schout en bij de Scheepenen, ten Regthuyse aldaar, op Woensdag den 4den maart 1789”*, de zaak die Rombertus Fredericus Hanou van Arum, procureur te Alkmaar, had aangespannen tegen Joan George Michaël, zoals zijn naam toen geschreven werd. Deze Van Arum trad voor hem op in de zaak Cornelia Pijpers en Michael had 3 jaar later blijkbaar nog steeds de rekening niet geheel voldaan. Van Arum won en Michael moest nog 138:2, oftewel 138 gulden en 2 stuivers betalen. Ook toen was het gerecht van Velsen nog niet van Michael af. Een jaar later, in 1790, diende er weer een zaak tegen hem, ditmaal aangespannen door ene mr. Jan de Wit, oud schepen en oud lid van de vroedschap van Amsterdam, over het in gebreke blijven van Michael in zake een acte gepasseerd te Brussel op 12 april 1789.

Hoe het overigens verder afliep met Johanna Georgina Miechiel, weten wij niet. En of hij echt de vader was, zal ook onbekend blijven.

Inmiddels was in 1788 zijn dochter Maria Christina getrouwd met Johan David Zocher (1763-1817). Dit huwelijk zou in 1806 met een scheiding eindigen. Hun zonen Carel George en Jan David jr. zouden beiden een rol gaan spelen in de Zocher-dynastie van tuin- en landschapsarchitecten. Hun moeder Maria Christina Michael stierf op 9 december 1813.

Op het einde van die jaren tachtig van de achttiende eeuw was Michael kennelijk in Kennemerland op verschillende buitenplaatsen tegelijk bezig. In een brief^{19, p.299}) namelijk die Jacob Boreel van Elswout, de man die al eerder geciteerd werd, in die periode schrijft aan zijn broer Willem, dan verblijvend in Genève, staat te lezen (uit het Frans vertaald): *“De afgelopen week waren we hier op Beeckesteyn, en hebben hier de thee gebruikt, na een flinke wandeling gemaakt te hebben, ik vond dat het Buiten van Hope achter het huis wel gewonnen heeft, maar de waterpartij leek mij toch kleiner dan ik mij had voorgesteld, maar het is goed mogelijk dat dit kwam doordat het gazon niet gemaaid was, waardoor de waterpartij mij kleiner leek dan die van Elswout, hij moet helemaal volgens de mode worden. Marselis is bezig een kanaal te*

Fragment van een kaart van Elswout in Overveen, door Hendrik van Zutphen, 1812

laten graven en Muilman gaat daar volgende week mee beginnen, dat moet prachtig worden, Michel is bang dat dit hem zal brouilleren met de heer Hope omdat hij mooier zal worden dan die van hem die door Velsen loopt waar geen sterveling komt”.

Archibald Hope bewoonde in die tijd Waterland, Marselis woonde op Huis te Vogelenzang en Muilman op Oosterduin te Overveen. De heren trachtten kennelijk elkaar te overtroeven met hun modernisering!

In diezelfde jaren was Michael ook nog actief voor een broer van Archibald Hope, Henry Hope, op het buiten Welgelegen te Haarlem, het huidige Provinciehuis. Hier maakte hij verschillende ontwerpen, bedoeld om een deel van de Haarlemmerhout, gelegen tegenover Welgelegen, als “overplaats” in de landschappelijke stijl om te vormen. Later (1809) zou zijn schoonzoon Jan David Zocher met de Haarlemmerhout aan de gang gaan en nog later (1827) ook weer diens zoon Jan David jr.

Een eigen buitenplaats in Santpoort

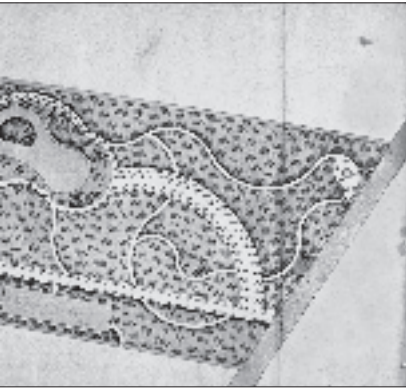
Het begin van de jaren negentig zou Michael, naast werkzaamheden voor kasteel Staverden, eigendom van baron Van Haersolte, een zeer belangrijke gebeurtenis brengen: een eigen buitenplaats te Santpoort. Hij had goed verdiend. De opbrengsten van zijn ontwerpen en van zijn plantenhandel hadden hem tot een redelijk welgesteld man gemaakt. Dit stelde hem in staat om in 1791 van Willem Cornelis Backer de hofstede Roos en Beek te kopen, gelegen deels ten noorden en deels ten zuiden van de Biezenweg in Santpoort ^{8, p.51}. Van Jan van den Poll, de eigenaar van Huis te Spijk in de Hofgeest, kocht hij er nog een stukje grond bij dat het hem mogelijk maakte een uitrit te maken aan de Heerenweg.

In datzelfde jaar 1791 werd hij grootvader: Jan David Zocher jr. werd geboren. Deze zou later in de voetsporen van zijn vader en grootvader treden, maar de laatste zou dat niet meer meemaken.

Toen verscheen er op 25 februari in een krant te Aken de volgende advertentie²¹: “

Johann Michael, Gärtner, welcher alle Indianische, Amerikanische und Afrikanische Gewächse, wie auch alle rare Blumen, Gemüsesamen und Bäume zu treiben versteht, Obstbäume zieht und französische Blumenfelder und englische Gärten einzurichten versteht, sucht Kondition als Gärtner. Sein Aufenthalt bey Sr. Plusch nahe an St. Adelbertsthor”.

Men kan erover twijfelen in welke zin het woord Kondition hier gebezigd is. Het kan een dienst betekenen of ook: een betrekking. Waarschijnlijk moet het, indien het inderdaad op “onze” Michael slaat, uitgelegd worden in die zin dat hij via deze advertentie daar ergens een opdracht zocht, zoals hij ze op zo vele plaatsen uitvoerde. Of dit hem inderdaad nieuwe opdrachten in Duitsland heeft opgeleverd, is niet bekend. Wellicht hield het ook verband met de inrichting, kort nadien, van een nieuwe kwekerij in Santpoort. In 1792 kocht Michael er namelijk nog een stukje grond bij van de zogenoemde Tussenbeeken, naast het bosje de Gier. Vervolgens splitste hij zijn bezit, verkocht Roos en Beek weer en vestigde op zijn nieuwe bezit zijn kwekerij, welke hij de naam Roostenstein gaf. Het jaar daarop liet hij hier een nieuw huis voor zich bouwen, in 1795 gevolgd door een tuinmanswoning voor de inmiddels in dienst genomen tuinman. Hij is nu zover in sociale positie gestegen dat hij in 1798 voor de jacht ook nog een stukje duinterrein aan zou kopen, achter de hofstede de Kruidberg, te Santpoort. En behalve zijn schoonzoon Jan David Zocher is er tenminste nog een leerling. Deze, ene Willem Arntz, adverteerde ²¹ op 4 juli 1793 in de Amsterdamsche Courant:

Een ontwerp voor Oud Berckenroede van de hand van J.G. Michael.

“Willem Arntz, Geadmitteerd Landmeeter, ‘t Aanleggen van Engelsche Tuinen en Plaatzten, eerst onder den Heer Michel, en nu bij de twee Jaren in Engeland geleerd hebbende, bied zyn dienst aan, ‘t zy in- of buiten de Provincie Holland, voor een gering Loon, om eerst bewyzen van zyn zaak te geeven en recommandatie te bekomen, tot ‘t aanleggen van Lusthoven of Tuinen; zyn adres is by Monsr. Krieger in de Haarlemmerhout, of by de Wed. Arentz, in ‘t Dorp Wassenaar”.

Meulenkamp en Van den Broeke tekenen hierbij aan dat Arntz opvallend genoeg geen hovenier maar landmeter is, doch voegen eraan toe dat veel ontwerpers van tuinen dit vak beheersten.

Inmiddels was, in 1796, zijn oudste zoon Johan George getrouwd. Op diens leven komen wij nog uitvoerig terug. Wanneer zijn jongste zoon Hendrik Christoffel in het huwelijk trad, is nog onbekend. Zelf is Michael, voor zover wij weten, niet meer voor de tweede maal getrouwd. Dochter Maria Christina en haar man Jan David Zocher sr. zullen waarschijnlijk vaak op Roostenstein te vinden zijn geweest, gezien ook de samenwerking tussen Michael en zijn schoonzoon. Aardige bijzonderheid hierbij is nog dat zijn schoonzoon ook een eigen kwekerij begon, gelegen aan de Kloppersingel te Haarlem, onder de naam Rosenhagen.

Ook in die jaren negentig zet Michael, nu rond de zestig jaar, zijn werk voort. In 1794 vinden wij hem op het Bloemendaalse Wildhoeft, in 1794 op Broekhuizen te Leersum, maar ook in Heemstede op Oud Berckenroede. Zoals al eerder vermeld werd ontwerpt hij hier voor de eigenares mevrouw Hodshon (ook wel Hotzon geschreven) een rotonde, een tempeltje dat grote gelijkenis vertoont met dat in Pymont, in 1786 waarschijnlijk door hem ontworpen voor het graf van Anna Maria Fagel-Boreel. Anders dan in Pymont bevindt zich op Oud Berckenroede geen graf eronder. Hier siert het de ijskelder.

Na alle lof nu een ontevreden opdrachtgever

Een van zijn laatst bekende opdrachtgevers werd Gijsbert Karel van Hogendorp, eigenaar van de Beverwijkse buitenplaats Adrichem. In de loop van 1795 was Michael voor deze aan het werk gegaan, maar in 1797 werd hij daar ontslagen. Van Hogendorp, die jarenlang dagboeken bijhield, noteerde ²²⁾ bij het inschakelen van Michael nog:

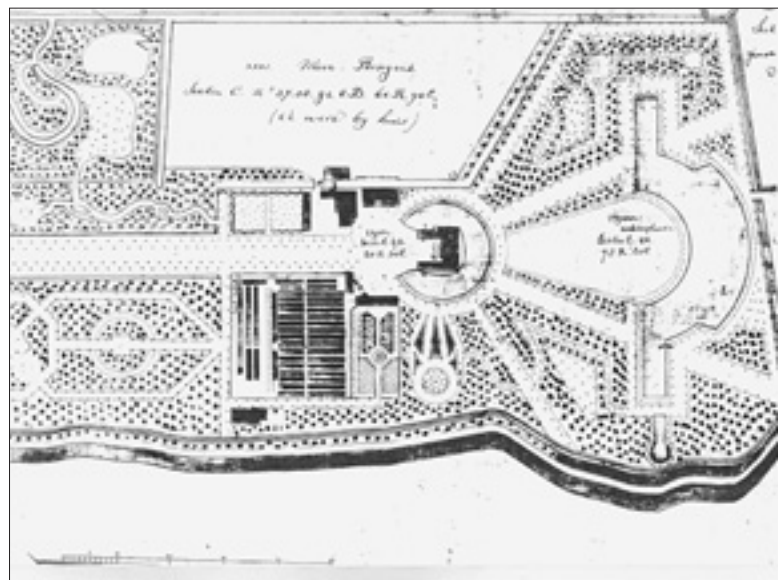
Wijders gaven wij onze gedachten op aan Michel om meer partij van de grond te trekken, de wandeling teffens te vermeerderen en een geheel van alle de onderscheiden aanleggen te maken. Volgens zijn plan, wat nu uitgevoerd wordt, zullen die oogmerken zo wel bereikt worden”.

Maar einde 1797 is zijn toon over Michael zeer kritisch geworden. Op 27 december noteert hij:

Michel heb ik niet meer gebruikt omdat hij mij geduurig liet zitten en de helft van het beloofde werk deedt zodat ik altijd buiten komende ongenoegen hadt van mijne verwagting teleurgesteld te vinden. Eindelijk vroeg ik hem in February, wat hij aannam gereed te krijgen, schreef het op en las het hem voor, dog toen ik hem ditzelfde papier in Juny wederom vertoonde, zweeg hij beschaamd. Nu doe ik zelf hetgeen hij verrigte en heb er nut en vermaak van” (...).

Deze gebeurtenis staat in schril contrast met de lof die hem steeds elders ten deel viel. In zijn werk op Adrichem speelden echter omstandigheden mee die een ander licht kunnen werpen op deze onverkwikkelijke afloop ²²⁾. Dat waren de volgende. Van Hogendorp, Oranje-gezind Rotterdams regent en pensionaris aldaar, was in 1795, nadat de Bataafse republiek was uitgeroepen, uit zijn ambt ontzet. In datzelfde jaar 1795 stierf zijn schoonmoeder Hester Hooft, die als weduwe hertrouwd was met Jan Hendrik

Fragment van een kaart van Adrichem

van Kinsbergen. Uit haar nalatenschap viel Adrichem toe aan Van Hogendorp, eigenlijk tegen zijn zin. Een poging om het aan een van de andere erfgenamen door te verkopen, mislukte waardoor hij het beheer dan maar zelf in handen nam. Vanaf het begin was zijn beleid op Adrichem er een van strikte bezuiniging. Hij trachtte Adrichem, van oorsprong een middeleeuwse versterkte plaats die in de 17e eeuw als buitenplaats was gaan dienen, goedkoop te beheren en zo mogelijk zelfs winstgevend te maken. Het bezit besloeg in totaal bijna 170 hectare, telde drie boerderijen, 16 hectare bos en 81 hectare weiden hooiland. De buitenplaats zelf was 65 hectare groot. Kortom, een enorm bezit. Michael kreeg de opdracht de deels nog formele tuinaanleg te verbeteren tegen zo weinig mogelijk kosten. Daarnaast moest de nutsfunctie worden versterkt en alle niet noodzakelijke elementen worden verwijderd. Personeel werd waar mogelijk ontslagen. Met andere woorden: een ondankbare taak. Het

is niet ondenkbaar dat deze omstandigheden mede aanleiding zijn geweest voor het conflict tussen Van Hogendorp en Michael. Met het huis Adrichem liep het overigens slecht af. Uiteindelijk liet Van Hogendorp het slopen voor de verkoop van de bouwmaterialen en ornamenten. Zelf verhuisde hij naar 's Gravenhage. In 1813 zou zijn naam nog bekend worden als lid van het driemanschap, samen met Van der Duyn van Maasdam en Van Limburg Stirum, dat een rol speelde bij de terugkeer uit Engeland van de Erfprins van Oranje in november van dat jaar, de zoon van de voormalige stadhouder Prins Willem V, die souverein vorst en vervolgens koning Willem I zou worden.

De dood van Johann Georg Michael

Op zijn hofstede Roostenstein stierf Michael plotseling de vijftiende februari 1800, in de leeftijd van bijna 62 jaar. Zijn oudste zoon liet de volgende advertentie plaatsen:

“Het heeft den Almagtigen God, die nimmer antwoord van zijn daaden, behaagd onze waarde Vader J.G. MICHAEL, in den ouderdom van 61 jaaren en 10 Maanden, door een subiet Toeval dit Tijdelijke met het Eeuwige te doen verwisselen, in hoope hem in zyn eeuwige Heerlijkheid over te neemen en om ons de droefheid niet te vergrooten verzoeken van Condoleantie-Brieven verschoond te blyven.

Op Rosenstyn by Velsen den 15 February 1800,

J.G. MICHAEL, Kapt. van de Artillerie der Bat. Republiek, Mede uit naam van Broeder en Zuster.

Op de 21e van die maand werd hij te Velsen begraven, mogelijk bij de oude Engelmunduskerk. Zijn nog in leven zijnde drie kinderen Maria Christina, Johan George en Hendrik Christoffel erfden ieder voor eenderde deel. Het was al snel duidelijk dat de oudste zoon de hofstede Roostenstein graag in bezit wilde krijgen. In april 1800 werd inderdaad geregeld dat hij de beide andere erfgenamen uitkocht. De hofstede werd daarbij als volgt omschreven:

“Een vermaakelijke en wel gesitueerde Hofstede genaamd Roostestijn met logeable heerenhuysinge, tuinmanswooninge, koetshuis, stallinge, loots en verdere getimmerten, bepootinge en beplantinge, boomgaard groot 300 roeden”.

De erfgenamen waren het ook eens over de verkoop van het stuk duinterrein dat hun vader nog gekocht had achter De Kruidberg. Op 21 juni 1800 kwamen zij daarvoor bijeen bij notaris Schouten te Haarlem. Maria Christina was daarbij vergezeld van haar man Jan David Zocher. Gedrieën machtigden de erfgenamen Dirk Gaykema, meester timmerman te Velsen, om in hun naam 12 porties allodiale duinen te verkopen aan drie verschillende kopers, genoemd in de acte. Op 5 november 1800 stonden de erven echter voor het gerecht te Velsen. Maria Christina en haar man eisten, samen met Hendrik Christoffel, dat Jan George als gedaagde “een behoorlijke staat van de boedel en de nalatenschap” maakte, inclusief alle boeken, brieven etc. Het lijkt er op dat laatstgenoemde zijn intrek heeft genomen op Roostenstein. Schepenen verplichtten hem om inderdaad de gevraagde inventaris op te stellen. Uiteindelijk kwam men er wel uit, zoals blijkt uit de acte van boedelscheiding die op 30 mei 1802 bij de notaris werd gepasseerd. Hieruit wordt duidelijk dat Jan George “in bezit is gevallen en in vrije eigendom overgegeven is” de hofstede Roostensteyn onder Velsen. Hierbij wordt Roostenstein als volgt beschreven: *“De hofstede Roostensteyn onder Velsen met de Heerenhuysinge, 't Bosch genaamd de Gier, met de halve Heereweg en de Halve beek gelegen voor en langs de Hofstede mitsgaders 't Hoekje lands of grond van de Tussenbeeken op 7 maart 1793 aangekocht door comparant overleden”.*

Johann Georg, de vader, was overleden. Johan George, zijn zoon, zou het bedrijf van zijn vader, in ieder geval de kwekerij, overnemen. Ook zijn leven, dat weliswaar geheel anders zou verlopen dan dat van zijn vader, is het waard beschreven te worden.

Johan George Michael (1765-1858)

Van gardenier tot bombardier

OP 27 FEBRUARI 1765 TE VELSEN GEBOREN, kreeg hij als oudste zoon de voornamen van zijn vader, zij het dat het Duitse Johann Georg werd verhollandst tot Johan George. Al eerder werd vermeld dat hij op jonge leeftijd enkele jaren in Arolsen doorbracht, onder hoede van Geheimrat Frensdorf, een raadsheer aan het hof van de vorst. Wij mogen aannemen dat hij in die tijd bij zijn grootvader de Hofgärtner het nodige opstak over het vak van gardenier. Of dit het enige doel was van zijn verblijf daar, blijft onbekend. In ieder geval koos hij -of werd voor hem gekozen- bij terugkeer in ons land een militaire loopbaan en wel bij het Corps Artillerie.

Per 1 februari 1779 werd hij bij dit Corps aangesteld als Cadet. Dit vereist enige toelichting. In Frankrijk, Engeland en Pruisen waren cadettenscholen al langer bekend als opleiding voor toekomstige officieren²³⁾. In onze Republiek was het Prins Maurits geweest die al in 1600 de stoot had gegeven tot een geregelde opleiding voor bepaalde militaire vakken, in het bijzonder voor die welke meer specifieke technische en wiskundige kennis vereisten. Dat waren met name de genie (vestingbouw, inundatie bv.) en de artillerie. Deze werden dan ook in afzonderlijke eenheden ondergebracht. In de loop van de 18e eeuw werden op diverse plaatsen artilleriescholen opgericht. Na basisonderwijs in lezen, schrijven en rekenen werd veel aandacht besteed aan, onder andere, mathematica en natuurkunde. De leerlingen konden er reeds vanaf hun 12e of 14e jaar terecht. Waar Johan George zijn cadettenopleiding heeft gevolgd is onbekend.

In hetzelfde jaar 1782 waarin op 7 juni zijn moeder overleed, werd hij op 31 december aangesteld tot bombardier. En drie jaar later, op 1 januari 1785, volgde zijn aanstelling tot 2e luitenant. Hij was dus toen officier in het zogenoemde Staatse leger van onze Republiek. Een leger dat in die tijd onder opperbevel stond van de stadhouder Prins Willem V. De tijden waren onrustig. De oorlog met Engeland, de vierde, was in 1784 beëindigd. De toezienend voogd van Willem V, de hertog van Brunswijk Wolfenbüttel, had moeten vertrekken wegens grote onvrede onder de bevolking over zijn invloed op het beleid. De Patriottische beweging manifesteerde zich op vele plaatsen als uiting van politieke onrust en dreigende opstandigheid tegen het gezag. Dat alles leidde ertoe dat nog in datzelfde jaar 1785 de stadhouder uit Den Haag vertrok, aanvankelijk naar Het Loo en vervolgens naar het Oranje-gezinde Nijmegen. In juni 1787 volgde dan de bekende tocht van zijn vrouw, Wilhelmina van Pruisen, die geen genoegen nam met de toestand en terugkeerde naar Den Haag, maar bij de Goejanvervellesluis werd tegengehouden. Zij ging terug naar Nijmegen, maar protesteerde vervolgens bij haar broer, de koning van Pruisen, tegen deze behandeling en vroeg hem om hulp. Deze greep in, stuurde een leger en herstelde in korte tijd de orde. Deze korte samenvatting doet weliswaar onrecht aan de ingewikkelde internationale machinaties die in de gebeurtenissen ook een rol speelden, maar het resultaat was in ieder geval dat de stadhouder en zijn echtgenote terugkeerden naar Den Haag en in al hun rechten werden hersteld. Een deel van de Patriotten vluchtte naar Frankrijk, anderen werden hier vervolgd.

“Gedimmitteerd” door de stadhouder

Deze gebeurtenissen uit 1787 hebben mogelijk een relatie met de loopbaan van de tweede luitenant Michael. In een overzicht uit 1797 -10 jaar later dus en in de tijd van de dan ontstane Bataafse Republiek- van de officieren van het “eerste bataillon artillerie” (Michael is dan inmiddels Capitein) staat bij zijn naam vermeld: *“In garnizoen te Naarden tot in de maand oktober 1787 en in dezelfde door den toenmaligen Stadhouder gedimmitteerd uit het Corps Artillerie en mij vervolgens naar Velsen en Haarlem begeven”*.

De aantekening “door den toenmaligen stadhouder gedimmitteerd uit het Corps Artillerie” wijst mogelijk op een bestraffing in 1787 door de stadhouder, die toen juist door de Pruisen in ere was hersteld. Een bestraffing die zou kunnen samenhangen met ook bij officieren voorkomende Patriottische voorkeuren. Zo wordt in hetzelfde overzicht bij andere officieren vermeld: *“is vervolgens uitgeweken naar Vrankrijk”* of ook: *“met de Contra-Revolutie naar Vrankrijk”*. Johan George week niet uit, maar had mogelijk toch Patriottische neigingen. Maar de stadhouder had wel zijn leger nodig. Van Michael is bekend dat hij van 1788 tot einde 1791 in Suriname diende, zonder verder promotie te maken. In het jaar 1788 trouwde zijn zuster Maria Christina met Johann David Zocher, de opvolger van zijn schoonvader als tuinontwerper en landschapsarchitect. Wellicht was haar broer Johan George toen in Suriname. Een jaar later, in 1789, vond de Franse revolutie plaats en in 1793 verklaarde het nieuwe regime in Frankrijk

de oorlog aan Engeland en aan onze stadhouder. Het was in 1794 dat de Franse generaal Pichegru ons land binnenviel (samen met onder andere de generaal Daendels, uitgeweken Patriot), in 1795 gevolgd door het uitwijken naar Engeland van de stadhouder, zijn familie en zijn gevolg. Hier werd de Bataafse Republiek uitgeroepen en Michael diende daardoor nu automatisch in het Bataafse leger.

Huwelijk met Maria Thomas

Nog in juli van datzelfde jaar werd hij, 10 jaar na zijn aanstelling tot 2e luitenant, bevorderd tot 1e luitenant en, binnen een maand, tot 1e capiteyn. Dat lijkt op een inhaalslag in de Bataafse Republiek, mogelijk zelfs een eerherstel. Hij was toen 30 jaar oud. Hij vond toen kennelijk zijn omstandigheden zodanig goed dat hij over trouwen kon denken en het jaar daarop trouwde hij op 20 maart 1796 inderdaad te Haarlem met Maria Thomas, geboren omstreeks 1774. Reeds op 22 september van dat jaar werd te Vlissingen hun dochter Anna Maria Helena geboren. Michael was toen kennelijk daar in garnizoen. Meulenkamp en Van den Broeke vermelden ²¹⁾ dat Michael in 1796 te Vlissingen bij een vrijmetselaarsloge stond ingeschreven als “Extra Ordinaar Lid”, te lezen als bezoeker, ingeschreven in een loge elders. Tevens vermelden zij dat, toeval of niet, in datzelfde jaar 1796 de buitenplaats Steenhove bij Middelburg als een van de eerste op Walcheren een tuin in landschapstijl kreeg. Een relatie met Johan George is niet te leggen maar is niet onmogelijk gezien zijn voorgeschiedenis.

Een militair verandert nogal eens van standplaats en twee jaar later volgde, nu te Amersfoort, weer een geboorte. Het was een dochter, zoals wij weten uit de advertentie die Michael liet plaatsen:

“Heden verlost voorspoedig van een dochter de Huisvrouw van J.G. Michael, Capitein in het Corps Bataafse Artillerie, 12 July 1798”.

Haar naam werd niet vermeld.

De tijden bleven onrustig in de Bataafse Republiek. In 1799 werd Michael ingezet bij de strijd in Noord-Holland, na de inval van de Engelsen en de Russen. Dit blijkt uit zijn dienststaat, opgemaakt in 1814. Hier vulde hij in onder het hoofdje *Bij welke marquante affaires tegenwoordig geweest? In 't Jaar 1799 bij verscheiden Affaires geweest: bij de Hollandse Armee in 1799 in Noord-Holland*. Dat was, gaf hij verderop aan, onder de generaals Dumones en Daendels.

Op 3 januari 1800 werd er in zijn gezin een zoon geboren. Michael blijkt iemand die nauwgezet alle familiegebeurtenissen in advertenties vermeldde. Dit keer luidde die advertentie:

“Deezen morgen om bijna 12 uur, verlost voorspoedig van een zoon, de Huisvrouw van J.G. Michael, kapt. 1e Batt. Bataafse Artillerie, Haarlem, den 3 January, 1800”.

Ook nu werd er geen naam vermeld, maar wij weten dat deze zoon dezelfde voornamen kreeg als zijn vader: Johan George.

Slechts enkele weken later stierf te Velsen zijn vader. Eerder zagen wij dat de kapitein Michael Roosenstein uit de boedel kocht en zo de nieuwe eigenaar werd. Mogelijk is hij er ook toen al gaan wonen, hoewel hij in het leger bleef. Hoe en door wie het bedrijf toen voor de dagelijkse gang van zaken werd geleid, is niet duidelijk. Wellicht heeft zijn zwager Zocher sr. hem hierbij geholpen. In ieder geval bemoeide Michael er zich zelf ook mee. Zo kocht hij in januari 1802 voor bijna 2000 gulden een stuk teelland genaamd de Groote en Kleine Tussenbeeken annex 't Bosch de Gier, groot 1 morgen 300 roeden. (Een morgen is ongeveer 1 hectare, nl. zoveel als een boer op 1 morgen kon ploegen). Hiermee vergrootte hij de kwekerij want de nieuwe aankoop grensde aan zijn bezit.

De afhandeling van de erfenis leverde nog wel langere tijd problemen op, bijvoorbeeld toen in februari 1804 ene Nijs van der Waarden uit Haarlem de Erven Michael voor het gerecht van Velsen daagde; waarover, blijft onbekend. In 1806 was het ook weer raak, zoals blijkt uit het relaas van de gerechtsbode Heeremans. Uit diens relaas blijkt tevens dat Michael jr. Roosenstein toen inderdaad bewoonde. Het luidt: *“Relaas: op den 5: January 1806 hebbe ik onder geteekende Gerechts Bode van Velsen mij vervoegt ten woonhuuse van Jan Michail op deszelfs Hofsteede Roosenstein en aan dezelve gedaan en ge Exploiteerd in de annex Acte breeder gemeld en daarvan Copie aan hem overgegeven en daar op van hem tot antwoord bekoomen Ja leg maar neer ik weet het wel, 't welk ik Relateer te zijn mijn wedervaaren, F. Heeremans.*

Waarschijnlijk ging het om een zaak die op 8 januari daarop op de rol van het Gerecht stond en waarbij Hendrik Christoffel, wonend onder Schooten doch zijn domicilie voor de gelegenheid kiezend in de herberg het Roode Hart te Velsen, zijn broer Jean George Michael voor het gerecht daagde. Hendrik Christoffel meende nog recht te hebben op een geldbedrag. Hendrik was toen vermoedelijk nog niet getrouwd. Het jaar van zijn huwelijk is niet bekend, maar dat zal rond 1808 zijn geweest, aangezien hij en zijn vrouw Clara Geertruida Eysenbroek op 2 oktober 1809 hun eerste kind kregen. Hoe de familieverhoudingen onderling waren, ook met de Zochers, is onbekend. Deze, in Haarlem woonachtig, maakten belangrijke gebeurtenissen mee. Zo was Jan David Zocher sr. in 1807 door Koning Lodewijk Napoleon (wij waren hier immers in 1806 het koninkrijk Holland geworden) benoemd tot architect en tuinarchitect van Huis ten Bosch en het koninklijk verblijf te Utrecht ^{13, p.36}). En in 1809 werd zijn zoon Jan David jr. zelfs door de koning uitverkoren om als kwekeling in de bouwkunst twee jaar in Parijs te

Een batterij in actie tijdens de beschieting van de vesting Naarden door de Hollanders in april 1814. Naar een schilderij van P.G. van Os

studeren en aansluitend nog twee jaar als kwekeling naar Rome te gaan! ²⁴⁾. Hij had geluk, want in hetzelfde jaar 1809 zou Napoleon Bonaparte, ontevreden over het beleid van zijn broer, ons land uitroepen tot deel van zijn keizerrijk en vertrok Lodewijk Napoleon verbitterd naar het buitenland.

Vier jaar later bereikte Johan George per 25 november 1813 zijn eindrang toen hij werd bevorderd tot majoor. Ook hier weer een bijzonderheid: de bevordering vond nog plaats onder Frans regiem, want pas op 30 november van dat jaar keerde de Erfprins van Oranje terug uit Engeland. Michael diende dus nu, na het Staatse en het Bataafse leger, ook nog in het leger van het keizerrijk, maar de bevordering tot majoor werd op 26 februari 1814 bij Koninklijk Besluit bezegeld en dat was dan weer Koning Willem I!

Hij naderde nu zijn pensioen, maar was nog niet uitgevochten. Al in april 1814 moest hij met zijn “4e bataillon Artillerie van Linie” optreden tegen het stadje Naarden. Hoe nu? Wij hebben hier nu toch Koning Willem I? De Fransen en de kozakken zijn toch weg? De omstandigheid deed zich echter voor dat de Fransen bepaalde vestingsteden nog bezet hielden en dit was ook met Naarden het geval. Michael noteerde hierover in zijn “staat van conduites en bekwaamheden”: *“Het bombardement gecommandeerd op den 4en en 6en april 1814”*. Aan dat bombardement was een maandenlange blokkade van Naarden voorafgegaan. Want de vesting Naarden was niet makkelijk in te nemen. Uitterhoeve schrijft daarover ²⁵⁾:

Een luchtfoto van de vesting Naarden uit ca.1950.

“Het stadje Naarden was een geduchte vesting, met een dubbele omgrachting en een gebastionneerde hoofdwal. Het had, op een bevolking van 1800 zielen, een garnizoen van meer dan 1000 manschappen, onder bevel van baron Jacques Quetard de la Porte, die tot algemene verbazing in een volstrekt geïsoleerde positie toch van geen wijken wilde weten”. Het beleg van Naarden, in de strenge winter van 1813-1814, werd een maandenlange martelgang voor alle betrokkenen: de burgerbevolking, de belegeraars en het garnizoen”.

Pas op 12 mei zouden de Fransen Naarden ontruimen.

Vreugdevolle en droevige gebeurtenissen

Johan George - in de Franse tijd ook Jean genoemd- werd op 16 mei 1815 als majoor gepensioneerd, met een pensioen van 1000 gulden per jaar. Op Roostenstein ging hij zich nu, zoals blijkt uit diverse actes (collectie Morren) in het notarieel archief van Velsen, (nog) meer met de gang van zaken bemoeien. In de bedrijfsvoering nam onder andere de teelt en verkoop van bloembollen een belangrijke plaats in. Maar als tuinontwerper speelde hij ook een zekere rol. Zo vermeldt Oldenburger-Ebbers^{12, p.75)} dat hij op het Bloemendaalse Sparrendaal reeds in 1805 de tuin reorganiseerde. Zij verbindt daaraan de waarschijnlijkheid dat zijn vader daar de eerdere verandering in de landschapsstijl op zijn naam had gezet.

In 1817 trouwde zijn dochter Anna Maria Helena. Op 7 februari van dat jaar trad zij in het huwelijk met Hendricus Corsten. Deze woonde samen met zijn moeder, die weduwe was, in de tuinmanswoning van de hofstede Auspicijs et Telis in Santpoort. Deze Hendricus komen wij later tegen als bloemist. In hetzelfde jaar 1817 stierf Michaels zwager Jan David Zocher, nog slechts 54 jaar oud.

Grootouders werden Michael en zijn vrouw Maria in 1820. Op 11 december schonk hun dochter het leven aan een tweeling, een zoon die de namen Henri Christiaan kreeg en een dochter die Anna Christina ging heten. In 1823 zou er in het gezin Corsten nog een dochter bijkomen, Adelaide Catharina. Maar voor het zover was, werd de familie door het noodlot getroffen. Dat heeft betrekking op Johan George, Michaels zoon. Deze, bij de marine gegaan, was reeds op jeugdige leeftijd zeeofficier geworden. In 1821 bevond hij zich als luitenant ter zee 2e klasse met Z.M. fregat Van der Werff in de Indische wateren. Er was in de Oost-Indische archipel in het begin van de 19e eeuw veel gebeurd. Tegen het eind van de voorgaande eeuw was de Verenigde Oost-Indische Compagnie failliet gegaan. In 1798 nam de Bataafse Republiek alle bezittingen maar ook alle schulden over. De generaal Daendels was door koning Lodewijk Napoleon, die behoefte had aan sterk gezag daar, tot Gouverneur-Generaal aangesteld, hetgeen hij bleef tot 1811. Zijn opvolger Janssens moest zich al snel aan de Engelsen overgeven (het was immers nog oorlogstijd) en die benoemden vervolgens hun eigen "Lieutenant Governor" in de persoon van Thomas Stamford Raffles. Na beëindiging van de oorlog van de geallieerden met Frankrijk kregen wij het meeste van ons bezit in de archipel terug en in 1816 werd in Batavia de Nederlandse vlag weer gehesen. Maar door zwakke financiën en daarmee samenhangende zwakke militaire macht, heersten er in de archipel veel onrust en opstand.

Met strafexpeditie werd gepoogd de opstandige inlandse vorsten en sultans weer onder Nederlands gezag te krijgen. In 1821 was er zo'n expeditie tegen de sultan van Palembang, op het toenmalige Sumatra. Het was bij deze strafexpeditie dat Michaels zoon, samen met een aantal anderen, op 20 juni sneuvelde. Pas op 13 november van dat jaar bereikte het bericht zijn ouders. Trouw aan zijn gewoonte tot het plaatsen van een advertentie, verscheen in de courant het volgende bericht:

"Op heden den 13 November ontvingen wij van den Heer Secretaris van Staat, voor het Departement van Marine, uit naam van Zijne Excellentie den Minister, de voor ons ouderlijk hart smartelijke tijding, dat op den 20 Juny l.l. in den aanval op Palembang gesneuveld is onze waarde en geliefde veelbelovende Zoon JOHAN GEORGE MICHAEL, Luitenant ter Zee van de 2de Klasse, diende op Z.M. Fregat van Oorlog Van der Werff; na zich dapperlijk van zijnen pligt in 's Rijks dienst gekwetend te hebben. Hij eindigde zijn taak in den ouderdom van 21 en een half jaren. Hij was onze vreugd; ons verlies is groot en onze droefheid niets minder. Wij geven hiervan kennis aan onze Vrienden en Bekenden, en houden ons van hunne deelneming verzekerd.

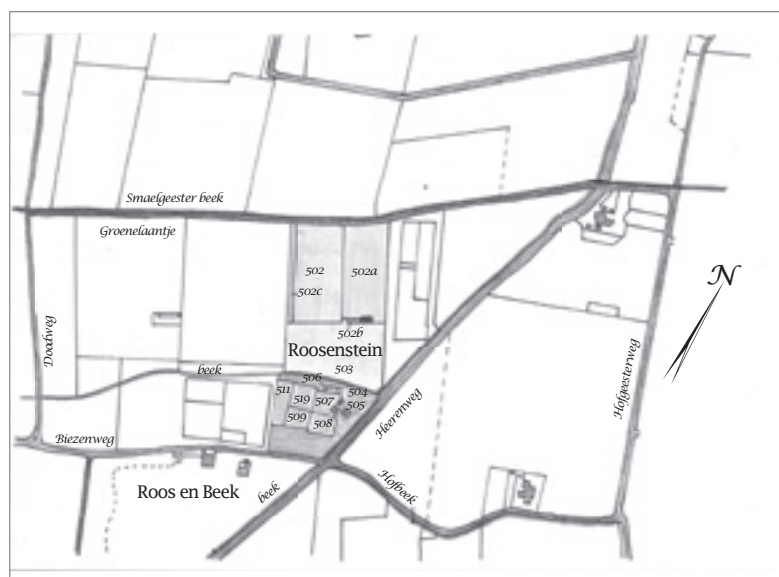
Roosesteijn te Velsen, den 13 november 1821,

J.G. MICHAEL, Gepens. Major der Artillerie, M. MICHAEL, Geboren Tomas."

Roos en Beek en Roostenstein in 1832, naar J. Morren

In september 1824, bijna 3 jaar later, zou Michael alsnog een gratificatie ontvangen voor het sneuvelen van zijn zoon "in den bataille voor Palembang". Hij moest zich daarvoor vervoegen bij het "Ministerie van Coloniën en Koophandel" te 's-Gravenhage. Hij ging echter niet zelf maar machtigde ene Pieter Reeder, horlogemaker te 's Gravenhage. Waarom is onbekend.

Hoe het inmiddels op Roostenstein ging, roept ook vraagtekens op, mede gelet op de lening van 500 gulden die Michael einde 1822 sloot bij de Beverwijkse makelaar Stumphius, met Roostenstein als onderpand. Hoe het zij, in 1825 besloot hij Roostenstein te verkopen aan zijn schoonzoon Corsten. Zelf ging hij met zijn vrouw wonen aan de Zijlweg te Overveen. De koopprijs bedroeg 8000 gulden. Roostenstein was nu een aanzienlijk bezit. De beschrijving ervan luidde: "De hofstede Roostenstein met een huis en daarachter een apart staand woonhuis, stalling, wagenhuis, schuur en verder getimmerte, bomen, plantsoen, houtgewassen, bepoting, beplanting, wei, teel- en bosland, groot ruim 5 bunders."

Michael was op dat moment 60 jaar, zijn vrouw omstreeks 50. Hij had zijn militaire pensioen en de opbrengst van Roosenstein. Misschien vond hij het wel goed zo. Maar er zou nog veel verdriet komen. In 1830, op 8 juni, stierf zijn dochter, getrouwd met Corsten en slechts 2 jaar later stierf ook zijn vrouw, op 9 juli 1832. Zoals hij gewoon was, liet hij ook toen een advertentie plaatsen:

“Haarlem 9 July 1832. Heden overleed, in den ouderdom van bijna 58 jaren, Vrouwe Maria Thomas, geliefde Echtgenoot van J. G. Michael, Gepens. Majoor der Artillerie. Op verzoek van de Overledene zal geen uiterlijke rouw worden gedragen”.

Uit het voorafgaande jaar 1831 valt nog een interessante bijzonderheid te melden, waarin een nog onbekend lid van de familie Michael uit Waldeck een rol speelde. In december van dat jaar maakten ene Carel Scheffer, arbeider, woonachtig te Beverwijk en Anna Maria Elisabeth Kötsher (later Kólther gespeld), bekend dat zij voornemens waren in het huwelijk te treden en dit graag pro deo wilden doen, daar zij beiden onvermogen waren. Carel Scheffer had daarbij nog het probleem dat hij, naar zijn zeggen geboren te Arolsen in 1773, geen papieren kon overleggen omtrent hemzelf en zijn ouders, ondanks schriftelijke pogingen daartoe naar Arolsen. Hij vond 7 personen die hem goed kenden en bereid waren hiervan in een “acte van bekendheid” te getuigen. Uit deze acte opgemaakt 13 januari 1832 wordt duidelijk dat zijn ouders George Johan Scheffer en Justina Michael waren, woonachtig te Arolsen. Zijn vader zou in 1792 te Mengerlinghausen overleden zijn en zijn moeder in 1824 te Pyrmont. Hij gaf voorts aan reeds ongeveer 50 jaar “te dezer lande” woonachtig te zijn. Dat houdt in dat hij reeds op zeer jeugdige leeftijd naar ons land gekomen was en nu -op hogere leeftijd- ging trouwen. Tot zijn zeven getuigen behoorde Johan George Michael, gepensioneerd majoor. Uit een en ander wordt waarschijnlijk dat diens vader Johann Georg deze Carel Scheffer rond 1780 naar deze contreien heeft gehaald. De vermelde Justina Michael zou een zuster of een nicht van Johann Georg geweest kunnen zijn. Het valt voorts op dat in betreffende acten diverse namen van Duitse origine genoemd worden. Deze toevallig vondst maakt nog eens duidelijk hoeveel in feite rond Michael nog onbekend gebleven is.

In 1836 verkocht zijn schoonzoon Roosenstein. Hij had er toen 11 jaar op gewerkt. Uit de omschrijving voor de verkoop kan worden afgeleid dat de hofstede nog verder uitgebreid was. De verkoopacte luidt: *“De hofstede Roosenstein, met herenhuis, koetshuis, stallen, berging voor hooi, tuinmans- en daglonerswoningen, bepotingen, beplantingen van opgaande bomen, heestergewas, boomgaard, moes- en broeituinen aan de Heerenweg tussen Velsen en Santpoort”*. De verkoopprijs bedroeg thans f 10.225. Koper was Josua Jacob van Winter, eigenaar van de hofstede Huis ten Bilt te Santpoort^{8, p.53}). Hij hield de kwekerij aan, maar liet het een en ander slopen, zodat het woonhuis en een stal overbleven. De volgende eigenaar was Jonkheer Archibald Jan van de Poll. In 1853 liet deze het woonhuis weer vergroten en verfraaien tot herenhuis, dat hij als zomerverblijf zou gaan gebruiken. Op het terrein van de kwekerij werden een koetshuis en een tuinmanshuis gebouwd. Het overige terrein werd gebruikt voor de aanleg van weiland, bos en tuin. De Jonkheer, weduwnaar sinds 1837, hertrouwde in het jaar waarin hij Roosenstein liet veranderen, met Anna Maria Mogge Muilman. De zoon uit zijn eerste huwelijk, Jacob Salomon Hendrik, ging in 1861 op Roosenstein wonen. Deze liet weer de nodige veranderingen aanbrengen in de tuinaanleg. Ook liet hij een orangerie bouwen. Nadat hij in 1880 was overleden, volgen nog enkele eigenaars, totdat het roemloze einde kwam met de afbraak van het herenhuis in 1892, gevolgd door een brand in de nog aanwezige opstallen in 1894.

Tweede huwelijk en dood van Johan George Michael

In 1832 weduwnaar geworden, besloot Michael in 1840 om te hertrouwen. Hij was toen 75 jaar oud. Zijn tweede echtgenote was Regina Elisabeth Muller. Zoals van alle belangrijke gebeurtenissen, gaf hij ook hiervan met een advertentie bericht:

“Getrouwd: J. G. Michael, Gepens. Majoor, weduwnaar van M. Tomas, en Mejufvrouw R. E. Muller, Amsterdam, 27 Augustus 1840”.

Met haar zou hij nog bijna 18 jaar getrouwd zijn, tot hij op 6 juni 1858 te Amsterdam overleed. Zijn vrouw gaf daarvan als volgt bericht in de krant:

“Op den 6den Juny overleed binnen Amsterdam de Hoog-Edel-Gestrenge Heer Johan George Michael, gepensioneerd Majoor der Artillerie, in den hoogen ouderdom van circa vier en negentig jaren, diep betreurd door zijn Echtgenoot, familie en bekenden. R. E. Michael- Muller”.

De vermelding in de advertentie dat ook de familie hem diep betreurt, biedt de gelegenheid om -voor zover het Michaels familie betreft en voor zover deze bekend is- nog iets mee te delen over die familie op dat moment. Allereerst zijn kinderen en kleinkinderen. Zijn dochter Anna Maria Helena, in 1796 geboren en in 1817 getrouwd met Hendricus Corsten, was al in 1830 overleden. Haar in 1820 geboren tweeling, Henri Christiaan en Anna Christina, zullen mogelijk, evenals hun in 1823 geboren zuster

Adelaide Catharina, bij de dood van hun grootvader nog in leven zijn geweest. Anna Christina was in 1839 getrouwd met Guillaume Henri Tresot, een strohoedenmaker uit Luik en had ook zelf dat beroep opgepakt. Henri Christiaan en Adelaide Catharina blijven wij in diezelfde tijd in Kennemerland aantreffen.

Michaels zoon Johan George, de zee-officier, was reeds in 1821 gesneuveld, ongehuwd. Van Michaels in 1798 te Amersfoort geboren dochter weten wij zelfs de naam niet, noch iets van haar verdere leven. Misschien is zij jong overleden.

Zijn zuster Maria Christina en zijn broer Hendrik Christoffel waren beiden overleden. Maria Christina stierf 9 december 1813 te Haarlem en Hendrik Christoffel op 7 januari 1837 te 's Gravenhage, 63 jaar oud en zonder beroep. Zijn weduwe werd daarbij vermeld als stoelenzetster. Welke verdere verwanten zouden dan in 1858 de begrafenis van Johan George nog hebben kunnen bijwonen? Dat waren natuurlijk leden van de familie Zocher. Zijn zwager Jan David Zocher sr. was echter reeds in 1817 gestorven. Michaels neef Jan David jr. (1791-1870), in 1819 getrouwd met Amy May van Vollenhove (1781-1846), was in 1858 nog in leven, evenals Jan Davids jongere broer Carel George Zocher (1798-1863) en dat gold wellicht ook voor broer Michael George. Ook Louis Paul Zocher (1820-1915), zoon van Jan David jr en Amy May, was in 1858 in leven. Deze Amy May was 10 jaar ouder dan haar man. Zij stierf in 1846, waarna Jan David jr. in 1849 hertrouwde met de Haarlemse Johanna Jacoba Ratelband.

Zouden deze Zochers familiebetrekkingen hebben onderhouden met de kinderen van Hendrik Christoffel en deze misschien op de begrafenis van Johan George in 1858 nog eens ontmoet hebben? Wie hadden zij daar dan van de kant van Hendrik Christoffel kunnen aantreffen?

Deze laatste had bij zijn vrouw Clara Geertruide Eysenbroek 5 kinderen gekregen, de eerste in 1809 en de volgende steeds met een nauwkeurige tussenpoos van 3 jaar. Van de drie zonen bij deze vijf, stierven er twee jong. De oudste, François (1808-1827), was zeeman geworden en raakte in 1827 vermist tijdens een reis van Cartagena naar Charleston. De jongste, Dirk Jan (1821-1839), was naar "de Oost" gegaan en stierf in 1839 in het hospitaal te Weltevreden, Java. De derde zoon Hendrik Frederik (1812-1865) stierf te Ommerschans. Dochter Helena Anna (1815-?) trouwde met Wouter van Arkel en kreeg talrijke nakomelingen die bekend zijn. Dochter Clara Geertruida (1818-1887) woonde en overleed te 's Gravenhage.

De situatie rondom Beeckesteijn in 1832, naar J. Morren.

Regina Elisabeth Michael-Muller overleefde haar man nog 12 jaar. Zij overleed op 13 november 1870. In de krant verscheen daarvan het volgende bericht:

“Die iets te vorderen hebben- of verschuldigd zijn aan den boedel van Vrouwe Regina Elisabeth Muller, weduwe van den Hoog-Edel Gestrengen Heer Johan George Michael, gewoonde hebbende en onlangs overleden te Amsterdam, aan de Utrechtsestraat bij de Keizersgracht, worden verzocht daarvan voor 1 december e.k. schriftelijk opgave te doen ten kantore van den Notaris Van Zijp, op den Singel bij de oude Spiegelstraat, te Amsterdam”.

Deze advertentie wekt niet de indruk dat er toen nog nauwe betrekkingen bestonden tussen de weduwe en de familie van wijlen Johan George.

Wat voorbijging en wat blijft

Zo eindigt dan de geschiedenis van vier generaties J.G. Michael, begonnen met de Hofgärtner uit Arolsen. Het was diens zoon Johann Georg die, zeker landelijk en zelfs internationaal, het meest bekend werd. Zijn betekenis voor de tuinarchitectuur is erkend en goed gedocumenteerd. Het levensverhaal van diens zoon Johan George, de artillerist, was, zeker in de context van de vaderlandse historie, interessant genoeg om ook beschreven te worden. Aan het leven van de vierde generatie J.G. Michael kwam voortijdig een einde, met de vaderlandse geschiedenis als oorzakelijke factor.

Wie nu in Velsen op Beeckesteyn en Hoogergeest wandelt en ook eens in de omgeving daarvan kijkt naar het terrein waar ooit Michaels hofstede Roostenstein stond en zijn bedrijf gevestigd was, zal verbaasd zijn hoeveel er nog aan die tijd herinnert. Michaels eerste woning “in het bosch van Beeckesteyn” zoals hij die zelf tekende voor de gravure uit 1772, is weliswaar verdwenen maar de plek waar deze stond is dank zij de beschrijving door Morren nog goed aan te geven en ook dat “bosch” is ter plaatse nog aanwezig. Op de tekening van Morren ^{8, p.106} is zelfs de kleine tuin terug te vinden waar men in gedachten Michaels vrouw, die zich in 1770 “Engelse tuynvrouw op Beeckesteyn” noemde, bezig zou kunnen zien. De hofstede Roostenstein is voorgoed verdwenen, maar vandaag-de-dag zijn daar nog steeds de tuinderijen en kwekerijen. Veel is veranderd, veel ook hetzelfde gebleven. Wie daar wandelt over die oude buitenplaatsen en hun omgeving, is omringd door levende historie.

Dat dit lang zo moge blijven!

Roos en Beek door P.J. Lutgers, 1837-1844.

Noten:

1. Aangezien in de periode waarin deze geschiedenis speelt, de gebruikelijke schrijfwijze *Beeckesteyn* was, wordt, behalve in citaten, deze laatste gebruikt.
2. C. Panning en R. Krüger, *Johann Georg Michael, ein Plan für Pymont*, Die Gartenkunst 2e jaargang 2/1990.(310-313) p. 310
3. Stadsinformatie Bad Arolsen.
4. H. Nicolai, Arolsen, *Lebensbild einer deutschen Residenzstadt*, Glücksburg, 1954, p. 379.
5. J.M. J. Buurman-Boreel, *Genealogie van de geslachten Boreel/Boreel van Hogelanden*.
6. Informatie tentoonstelling Koningin Emma, Slot Arolsen, 2008
7. B. Kümmel, Museumsleiter Museum Bad Arolsen, persoonlijke mededeling.
8. J. Morren, *Kastelen en buitenplaatsen in Velsen*, deel 2, Velsen, 2004, p.117.
9. R. Fedden en R. Joekes, *The National Trust Guide*, Londen, 1982 p. 230 e.v.
10. Voorbeelden hiervan: George-Louis le Rouge *Jardins anglo-chinois*, cahiers 1776-1788;
William Chambers, *A dissertation on Oriental gardening*, 1772
11. C. S. Oldenburger-Ebbers, A.M. Backer en E. Blok, *Gids voor de Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitectuur*, Deel West, p. 35 e.v.
12. C. S. Oldenburger-Ebbers, *De tuinarchitectuur van Johann Georg Michael (1738-1800)*, Bulletin KNOB 1991-3. (73-79) p.77
13. L.H. Albers, *De landgoederen van Zuid-Kennemerland*, Amsterdam 1984 p.35.
14. C.S. Oldenburger-Ebbers, *De tuinarchitectuur van de Zochers*, Groen, 47 (1991), nr. 4, p. 22-27,
alsmede: Carla en Juliet Oldenburger: *Zochers on line, Groenprojecten van de Zochers in perspectief*
15. J. v.d. Aar en S. Rolle, *De tuinen van Beekestijn*, Velsen 2000 p.20.
16. Briefwisseling aanwezig bibliotheek LU afd. speciale collecties inv.nr. 01.2396.16
17. H. van Malsen, *Vederwolken, Historische opstellen*, 's Gravenhage 1926
18. C. Bertram, *Noord-Hollands Arcadia*, Alphen a/d Rijn, 2005 p.347
19. H.W. M. van der Wijck, *De Nederlandse Buitenplaats*, 2e dr. Alphen a/d Rijn 1983 p.233
20. A. van Oosterom, *Anna Maria Boreel (1738-1781)*, Ledenbulletin HGMK nr 31 p. 43.
21. W. Meulenkamp en M. van den Broeke, "Gärtner", leraar, en vrijmetselaar? *Nieuwe gegevens over Johann Georg Michael*, Cascade, jaargang 2009 nr. 1, p 43 e.v.
22. R. Mulders, *Op Afbraak, de sloop van buitenplaatsen in de periode 1780-1830*, doctoraalscriptie Utrecht 2006.
23. M.H. W. Aalders, *Tussen kazerne en universiteit. De discussie over opvoeding en onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda in de negentiende eeuw*, Nijmegen 1997, p. 10 e.v.
24. C.D. H. Moes, *Architectuur als sieraad der natuur, de architectuur tekeningen uit het archief van J.D. Zoicher jr. (1791- 1870) en L.P. Zoicher (1820-1915)*, Rotterdam 1991 p.9
25. W. Uitterhoeve, *Cornelis Kraijenhoff 1758- 1840, Een loopbaan onder vijf regeervormen*, Nijmegen 2009. p.279

Geraadpleegde archieven

(met dank aan P.J. van Oosterom, archivaris)

Noord-Hollands archief:

Doop- trouw- en begraafboeken Velsen en Haarlem
Idem Beverwijk
Oud-rechtelijk archief Velsen
Notulen schout en schepenen van Velsen
Notarieel Archief Haarlem en Velsen

Nationaal archief:

Archief Ministerie van Marine: scheepsjournalen
Stamboeken officieren Landmacht en KNIL
Stamboeken Ministerie van Oorlog 1795-1815

Gemeente Archief Amsterdam:

Kerkarchief Evangelisch-Luthersche kerk
Retroacten Burgerlijke Stand
Bevolkingsregister

Algemene Rekenkamer, vaste posten